

INNLEDNING

Alle skriver bok. Krigsdeltakere skriver bok for å bearbeide traumatiske opplevelser. Politikere og næringslivsfolk skriver bok for å fremme sin karriere eller pynte på sitt ettermæle. Dalende idrettsstjerner på 25 skriver boka «Slik ble mitt liv» i håpet om atter en gang å få høre jubelbruset fra publikum og kjendisektefeller skriver bøker for å tjene penger. Nå skriver også jeg bok. Er det for å bearbeide traumatiske opplevelser, fremme min karriere, pynte på mitt ettermæle, eller ønsker jeg å høre jubelbruset fra publikum og tjene penger på min viten om kjendiser i inn- og utland? Ja, akkurat!

Hør nå her, kjære leser, hvordan kan du forlange et klart svar, har du eksempelvis full oversikt over dine egne motiver? Hvorfor leser du denne boka? Er det fordi du kjeder deg og ikke har noe bedre å ta deg til? Ønsker du å lære personen Synnøve Fjellbakk Taftø å kjenne? Er du ute etter de sladderhistoriene som Se og Hør aldri ville trykke? Eller er du ganske enkelt interessert i å skaffe deg innsikt i yrkesdiplomati, en av de mest lukkede profesjoner som fins? Der ser du, kjære leser, dine motiver er også uklare og sammensatte, som mine er det.

Før du forlanger at jeg skal vrenge meg inn-ut så du kan studere meg i nærbilde, bør du kanskje tenke over hvor godt du kjenner deg selv. Tør du se inn i ditt eget indre og ikke senke blikket når du møter slangen med det kneisende hodet og den spillende tungen? Innser du at livet går videre selv om du blir borte, enten du dør i vissheten om evig hvile eller i håpet om oppstandelse? Mener du at moral er kulturbetinget og skylder på fordøyelsesvansker når du føler at det er noe i ditt indre som forsøker å komme til orde? Kan du svare «ja» på alt dette, så har jeg kanskje nådd frem til den personen jeg forestiller meg som leser mens jeg skriver dette: En selvtilfreds, innbilsk narr som verken frykter gud eller djevel! Men sannsynligheten er like stor for at du bare har svart «ja» fordi du tror det er det svaret jeg ønsker og vil gi poeng for. Da er du en hensynsløs opportunist og en usikker stakkar som lever og ånder for å få beundring og aksept, og fortsatt lesning av denne boka vil være bortkastet arbeid for deg.

Og jeg da, hva svarer jeg på disse spørsmålene? Tja, «ja» for det meste, men av og til når jeg får anfall av idealisme eller opprørstrang, eller hva det nå er, svarer jeg «nei» eller «vet ikke» eller krever spørsmålene omformulert.

Nå når vi tror vi kjenner hverandre, er det kanskje på tide å gå i gang med historien. Slik en idrettsstjernes selvbiografi vanligvis begynner med den første idrettskonkurransen eller den første treningsleiren, er det vel rimelig at min historie begynner med mitt første møte med Utenriksdepartementet.

Jeg skylder imidlertid leseren å gjøre oppmerksom på at jeg på den tiden var fylt 31 år og hadde gjort temmelig mange erfaringer i livet: i oppveksten med naturalhusholdning på en fjellgård i Rana, i lønnet arbeid fra jeg som 15-åring begynte å forsørge meg selv, på hybelmarkedet i Trondheim der jeg lærte at nordlendinger var noe ingen skikkelige folk ville ha i huset - om det da ikke dreide

seg om en mannlig NTH-student og en vertsfamilie med en gifteferdig datter. Jeg hadde også erfaring med samboerskap fra den tiden slikt ble rammet av straffelovens bestemmelser, og jeg hadde født tre døtre med smerte, den eldste sågar uten jordmor eller lege til stede. Det var, kort sagt, et ikke helt ubeskrevet blad som vinteren 1977 svarte på Utenriksdepartementets annonse om aspiranter til utenrikstjenesten.

BEINHARD KONKURRANSE

Helt frem til jappetiden var det her i landet en regel at ansettelse i offentlige stillinger skulle skje ut fra kvalifikasjoner, altså studielengde, resultater og arbeidslivserfaring. Men hvis slike kriterier skulle legges til grunn også i utenrikstjenesten, ville den nok fått en helt annen struktur og kultur enn den nåværende. I norsk utenrikstjeneste er ansettelse av fagpersonell basert på en opptaksprøve. Der er alt hemmelig, både oppgaver, besvarelser og vurderinger. Vi må derfor tro at det er helt tilfeldig når det kan se ut som om barn av statsministre, frimurere og toppembetsmenn i UD scorer høyere enn studiekamerater som i faglige sammenhenger forøvrig har vist seg vel så habile. Dessuten er kjønn uten betydning og har alltid vært det. At kvinneandelen i 1977 plutselig gikk opp fra 8 til 40 prosent og senere har holdt seg der, skyldes visstnok at det nå er færre kvalifiserte mannfolk og flere kvalifiserte kvinnfolk som søker denne viktige tjenesten.

I de senere år har aspirantnemnda lagt vekt på å finne sære og uventede oppgaver til opptaksprøven, og slik begrenset kretsen med noenlunde relevant oppgaveløsning, men i min tid var oppgavene ikke stort vanskeligere å gjette seg til enn en innpakket gitar under juletreet.

Jeg liker å delta i konkurranser. Helt fra jeg som barn satt med øret klistret inn til radioen og hørte Rolv Kirkvaags «kom nærmere, da ... » har jeg likt å måle meg mot andre og mot meg selv når det gjelder kunnskaper, assosiasjonsevner og alminnelig sunn fornuft. Jeg ville kanskje ha svart på Utenriksdepartementets annonse om aspiranter til utenrikstjenesten uansett, jeg vet ikke sikkert. Men dagen før annonsen sto i Rana Blad hadde Bjarne og jeg vært på kino og sett Emmanuelle II, en nokså dristig film hvor handlingen utspant seg i diplomatmiljøet i Bangkok. Kanskje det var grunnen til at jeg festet meg ved annonsen og tok bryet med å fylle ut endeløse formularer om foreldres og svigerforeldres og søskens yrker og bosteder samt andre opplysninger som Forsvarets Sikkerhetstjeneste mener er av betydning for å vurdere pålitelighet og etisk standard?

Til min forbauselse ble jeg innkalt til opptaksprøven. Av de tilsendte informasjonsbrosjyrene så jeg at opptaksprøven gikk ut på å skrive et essay om et utenrikspolitisk emne, og jeg ble betenkt.

Utenrikspolitikk var definitivt ikke blant mine mange interesser. Men som breviskoleelev gjennom en årrekke og med en haug privatisteksamener bak meg, hadde jeg lært å tenke taktisk. Jeg grupperte tidligere års oppgaver i tre kategorier

og forberedte meg deretter på tre forskjellige essays, et om nord-sør-spørsmål, et på feltet juss og et på feltet økonomi. Min hypotese var at det ville bli gitt oppgaver fra to av de tre feltene, og planen var at jeg skulle skrive det essayet som lå nærmest en av de oppgavene som utgjorde årets prøve. Som lærer i handelsfag hadde jeg erfaring for hvor vanskelig det er å se om en kandidat har vært så uheldig å misoppfatte en eksamensoppgave eller er en utspekulert taktiker som benytter «grisemetoden». Grisemetoden er en eksamensteknikk som går ut på at man på et fagfelt velger ut et par-tre sider som man kan til bunns og deretter lager tilknytningspunkter til resten av pensum. Når oppgaven lyder: «Fortell om elefanten» innleder man med følgende: Elefanten hører til de tykkhudede dyr. Det gjør også grisen. Resten av oppgaven skrives om det man kan, nemlig grisen.

Jeg møtte til opptaksprøven i Utenriksdepartementet fast bestemt på å skjule mine høyst sparsomme kunnskaper om utenrikspolitikk ved hjelp av «grisemetoden». Men da arket med oppgavene ble utdelt, holdt jeg på å begynne å le. Det var to oppgaver på arket og begge var blant de tre jeg hadde forberedt meg på. Vanskeligheten besto i å velge hvilken av de to oppgavene jeg skulle ta. Den ene hadde en viss juridisk tilknytning, i og med at det handlet om menneskerettigheter, faktisk det eneste politiske felt jeg alltid har interessert meg for. Men oppgaven gikk ut på å skrive et utkast til redegjørelse for Stortinget om Norges internasjonale arbeid for menneskerettighetene. Dette fagfeltet kjente jeg såpass godt at jeg visste det var et temmelig stort gap mellom tro og virkelighet. Ikke ville jeg nedverdige meg til å skrive noe jeg ikke selv holdt for riktig, og dersom jeg skrev det jeg mente, ville jeg neppe komme inn. Jeg bestemte meg for å skrive om Ny økonomisk verdensordning, i trygg forvisning om at den embetsmann som hadde forfattet utenriksministerens foredrag i Industriforbundet om samme emne også ville være oppgaveretter og sensor. Dette var et felt jeg ikke hadde peiling på, men jeg hadde likt foredraget som jeg hadde fått tilsendt fra Utenriksdepartementets Bibliotek. Disposisjonen hadde jeg pugget, men formuleringene byttet jeg ut med litt mer folkelige vendinger for å unngå å bli mistenkt for fusk. Jeg skrev og skrev uten pause. Siden jeg overhodet ikke hadde egne meninger om dette emnet, falt det meg lett å gulpe opp utenriksminister Frydenlunds søtsuppe, utspedd med digresjoner som falt meg inn mens jeg skrev.

Etter prøven ble jeg med noen av de andre kandidatene for å spise middag. De fleste virket som greie ungdommer, men det var også en herremann jeg ble mektig irritert på. Ikke bare syntes han sikker på å få plass på aspirantkurset, han kunne også fortelle oss hvem av de andre som hadde muligheter til å komme inn. Jeg var den eneste han ikke kjente, så til slutt så han spørrende på meg og ville vite hvilken bakgrunn jeg hadde. Jeg svarte blidt tilbake at jeg hadde forstått av hans utlegninger at det var en kvote for så og så mange jurister, så og så mange økonomer og så og så mange filologer, og ettersom jeg ikke hørte til noen av disse kategoriene og det tydeligvis heller ikke var noen andre kandidater med samme bakgrunn som meg, anså jeg det nå for å være godt håp om å komme inn på - husmorkvoten! Reaksjonen var ubetalelig.

Det lakket og led ut i juni, og jeg hadde vel mer eller mindre avskrevet mulighetene til å bli tatt opp som aspirant, da naboen min en morgen ropte «Gratulerer med ny jobb!» over hagegjerdet. Hun hadde lest i Adresseavisen at jeg skulle begynne som aspirant i utenriktjenesten. Ingen hadde funnet på å gi meg beskjed. Den beskjeden kom mange dager senere, men da var den til gjengjeld helt klar: Dersom jeg ville ha plassen, hadde jeg å innfinne meg i Det Kongelige Utenriksdepartement to uker fra dato, fordi man på grunn av uhyre arbeidspress ikke kunne vente lenger før reserve måtte innkalles.

Jeg var jo ikke dummere enn at jeg utmerket godt skjønnte at hastverket betød at «noen» helst så at jeg takket nei, men Bjarne og ungene syntes det hørtes spennende ut og presset på. Min mor var betenkt. Hun mente det ville være liten plass for et menneske med såpass klare meninger som meg i diplomatiet.

Selv var jeg ambivalent. Jeg likte lærerjobben min, men når jeg forestilte meg selv i den samme jobben om tjue år, bredte panikken seg. Diplomati hørtes langt mer fristende ut, og sikkert var det bra betalt. Det som til slutt gjorde utslaget var at jeg ikke fant den ekle diplomatsønnen på lista over opptatte aspiranter. Dersom han var første reserve, skulle han neigu ikke få min plass. I fykende fei ble det ordnet med flyttebil, og til fastsatt tid sto aspirant Taftø i departementet, klar til innsats.

KULTURFORSKJELLEN MANIFESTERER SEG

Vel installert i Rettsavdelingen fikk jeg snart syn for sagn om hvor travelt det var. Jeg satt helt uten arbeid i tre-fire dager og leste bøker og skrifter jeg fant i bokhylla. Særlig var det en perm som var interessant. Det var Utenriksinstruksen, som inneholdt alle reglene for tjenestegjøring utenlands og enda viktigere: oversikten over alle de pengemessige ytelser og tillegg jeg ville få rett til under utestasjonering. Dette var i 1977, bare to år etter at Paul Thyness i overstadig glede over Norges nyvunne oljerikdom (eller kanskje i håp om en ambassadørstilling) hadde fått Stortinget med på at norske diplomater skulle ha vel så gode økonomiske ytelser som svenskene. Nå lå vel det generelle lønnsnivået i Sverige vesentlig over det norske på den tiden og jappetidens lederlønninger var foreløpig et ukjent fenomen hos oss. Gapet mellom det jeg regnet ut jeg ville få som diplomat og det jeg ellers kunne tjene i offentlig sektor var formidabelt. Jeg besluttet å holde ut alle prøvelser og ligge lavt i terrenget.

Omsider kom min forgjenger i kontoret innom for å sette meg inn i arbeidet. Han (som i parentes bemerket nå er Stortingets høyeste embetsmann) fortalte at det var nesten ingenting å gjøre nå i ferietiden, men om jeg kunne være så snill å ettersende et vedlegg som han hadde glemt i en ekspedisjon til et annet departement et par uker tidligere? Lettet over endelig å få noe å gjøre tok jeg fatt på oppgaven. På den tiden hadde jeg 5 års erfaring som norsklærer i yrkesskolen å bygge på, så jeg mente å ha en berettiget forventning om at produktet ville holde mål. Glad og fornøyd la jeg det ferdigskrevne brevet inn til byråsjefen for underskrift.

Straks deretter ringte telefonen. Det var byråsjefen på nabokontoret. Om jeg kunne komme inn et øyeblikk? Byråsjefen satte et mysende blick i meg og forhørte seg om hva mon jeg mente med dette brevet som jeg hadde lagt i hans posthulle. Jeg sa, som sant var, at det var et dekkbrev for et vedlegg som min forgjenger hadde uteglemt og som nå skulle ettersendes, men byråsjefen begynte med illevarslende røst å lese: Vedlagt ettersendes så og så som ved en feil ikke medfulgte departementets ekspedisjon av osv... Hva i all verden var det jeg innbilte meg? Trodde jeg virkelig at Det Kongelige Utenriksdepartement kunne gjøre feil - og sågar innrømme det? «Nei», sa byråsjefen, «her i huset er det ingen som begår feil. Av og til, men meget sjelden, forekommer det inkurier, og en misforståelse kan til nød tenkes å oppstå, men feil forekommer ikke! Merk Dem det, unge aspirant Taftø!»

Jaja, alt nytt må læres, og jeg hadde jo rikelig med tid, så det var bare å gå på med friskt mot. Ordet «feil» ble byttet ut med «inkurie» og brevet ble lagt ut på forværelset til ny skrivning. Men den dagen hadde kontordamen avsluttet og neste dag fikk kontoret en ny kontordame på opplæring. Utenriksdepartementet hadde ikke skrivemaskiner med rettetast, som hun var vant med fra maskinskrivekurset. Det måtte flere forsøk til før hun klarte å få til et brev som bare hadde to skrivefeil som var visket og rettet opp. Jeg fant ut at det fikk gjøre nytten og la det inn til underskrift. Jeg var knapt tilbake på plass før telefonen ringte. Om jeg virkelig trodde at Det Kongelige Utenriksdepartement sendte ut brev der det forekom to rettinger på like mange linjer? Nei, egentlig trodde jeg ikke det. Slikt måtte i tilfelle bero på en misforståelse eller en inkurie. I en fei fikk jeg hentet brev og kopi og neste dag ble det berømmelige vedlegget ettersendt med et dekkbrev i perfekt stand, underskrevet av byråsjefen og parafert av meg, som det første synlige tegn på at jeg nå var blitt byråkrat i Det Kongelige Utenriksdepartement, et menneske med makt, som kunne opptre på vegne av utenriksminister, statsminister, ja, kanskje selve Kongen, og skrive «Departementet mener» og krysse fingre og håpe på at ekspedisjonssjefen ikke skulle ha en helt annen mening, så han ville stryke avsnittet og skrive noe helt annet.

Jo, her var det muligheter, men prøvetida i Utenriksdepartementet er lang, hele tre år, så det var kanskje tryggest å lytte og lære foreløpig. At jeg hadde meninger lot seg vanskelig skjule, men miljøet i UD er relativt tolerant mot nykommere. Parolen er tilpasningsdyktighet, det forsto jeg forresten allerede under psykologintervjuet før opptaksprøven. I korridorene verserte det fortellinger om nyansatte som ikke ville tilpasse seg, som for eksempel unge aspirant Fridtjof Frank Gundersen, som angivelig satte de konklusjonene som ekspedisjonssjefen hadde strøket i Aftenposten i stedet. «Han ble ikke gammel i utenriksstjenesten, den karen,» sa de, og så så de på meg - lenge. Jeg følte på meg at dersom Norge hadde vært England, ville det stått bookmakers i hver korridorsving og tatt imot veddemål om hvor mange måneder det ville ta før også aspirant Taftø var ute av Huset.

I ARBEID I RETTSAVDELINGEN

Etter hvert oppdaget jeg at det var ikke det at det ikke fantes arbeid i kontoret, problemet besto i at byråsjefen ikke tok seg tid til å lese posten og fordele den, slik at alt hopet seg opp hos ham. Etter at jeg hadde fått en avtale med arkivpersonalet om å sende meg kopi av alle brev og notater på mitt saksfelt, hadde jeg mer enn nok å gjøre.

En av de oppgavene jeg fikk var å lage utkast til fiskeregler for en grenseelv i Finnmark. De eksisterende reglene var knapt et år gamle og fullstendig ubrukelige. Jeg antok for meg selv at reglene med hensikt var laget slik at det straks ville bli reist krav om endringer. På den måten kunne departementet ha arbeid til evig tid. Et annet poeng var at de lokalsamfunnene som reglene gjaldt, for alt i verden ikke måtte få vite hvem som hadde utformet forslagene, for da kunne Utenriksdepartementet innbille folk at det var russere eller finner eller svensker som hadde funnet på tøvet, og dersom reglene ble aldri så lite forbedret, ville lokalbefolkningen tro at Norge har dyktige diplomater som forhandler steinhardt og tvinger umulige naboer i kne. I virkeligheten var dette en helt intern norsk sak, men da brevet med mine forslag skulle sendes til Miljøverndepartementet til uttalelse, forlangte min byråsjef at dokumentene skulle forsynes med rødt hemmeligstempel, som et dokument som kunne skade Rikets sikkerhet dersom det ble offentlig kjent.

Det gikk en måned uten at det kom svar, og jeg tenkte at jeg fikk prøve å få kontakt med den stakkaren som satt og svettet over forslaget mitt i Miljøverndepartementet. Jeg ringte til de aktuelle saksbehandlere, byråsjefer, underdirektører og sågar til ekspedisjonssjefen, men forgjeves, ingen hadde hørt om brevet fra Utenriksdepartementet. Til slutt ringte jeg arkivet i Miljøverndepartementet, og der fikk jeg endelig grei beskjed: Det hadde seg slik at Miljøverndepartementet var et forholdsvis nytt departement (bare 5-6 år gammelt) og foreløpig hadde ingen av de ansatte i departementet fått behørig klarering fra Sikkerhetsstaben i Forsvarets overkommando til å lese brev eller dokumenter med rødstempel på. Jaja, ikke noe å gjøre med det, få brevet i retur, få det skrevet på nytt, nytt stempel, blått «fortrolig»- stempel denne gang, så får en håpe det beste.

Det kom ikke noe svar så lenge jeg satt i UD's Rettsavdeling, men senere har jeg hørt at Miljøverndepartementets internasjonale avdeling rett og slett overtok hele saksfeltet etter at jeg var sluttet. Såvidt jeg vet holder myndighetene i Oslo fortsatt på med å lage fiskeregler for grenseelvene i Finnmark, til stor fortrydelse for lokalbefolkningen som ønsker de eldgamle almenningsreglene gjeninnført, men nå er det saksbehandlere i Miljøverndepartementet som sender sine regelforslag til Utenriksdepartementet på høring - med hemmeligstemplede dekkbrev!

KAMP OM POSISJONER

Ekspedisjonssjefen for Rettsavdelingen var oppvokst i Mosjøen og dessuten en god læremester i juridisk og diplomatisk teori. Jeg savnet ham da han forsvant til en ambassadørstilling bare noen få måneder etter at jeg var kommet til avdelingen.

Men allerede før ekspedisjonssjefskontoret var ryddet, forsto jeg at det trakk opp til noe som jeg med min bondebakgrunn sammenlignet med en regulær hanekamp. Det var to kandidater til stillingen og hele avdelingen summet av rykter: Hvem av de to hadde flest stemmer i embetsrådet, hvem hadde utenriksministerens fortrolighet, hvem hadde de rette forbindelser? Noen få opplyste visste beskjed: Den eldste hadde ikke bare ansienniteten på sin side. Som gårdkjøper fra Erstatningsdirektoratet kunne han dokumentere at han var blitt ansett som en mann å satse på av selve Gudfaren i norsk politikk. For de erfarne var det klart at det måtte bli gammelhanen som fikk flytte inn på ekspedisjonssjefskontoret.

Men unghanen ville ikke gi seg. Hans plass var på underdirektørkontoret vis à vis, og den nye ekspedisjonssjefen kunne knapt bevege seg ut av kontoret sitt uten at hans rival forsøkte å lage vanskeligheter. På forværelset midt mellom de to kamphaner satt en rund og blid og trivelig kontordame - og lot som ingen ting!

Intrigene florerte. Informasjon ble brukt i diskrediteringshensikt. Allianser ble bygd og nettverk ble skapt. Jeg likte ingen av kamphanene, men var desto mer interessert i deres metoder. Under denne maktkampen lærte jeg et par ting som bidro til at jeg aldri sluttet vennsksforhold med fagtjenestemenn i norsk eller utenlandsk utenriktjeneste: Ingen dolker hverandre i ryggen mer skamløst enn diplomater, og i kampen om posisjoner er intet knep for skittent til å bli brukt.

Er det ikke rart? Her har man et miljø hvor det kryr av faglige utfordringer, men nesten ingen ser disse utfordringene. Flertallet er opptatt av en eneste ting, nemlig opprykk og posisjon. Få har interesse for prinsipielle spørsmål og de fleste fyller sin dag med betydningsløse trivialiteter, men nær sagt alle sukker over hvor hektisk travelt man har det og hvor overarbeidet man er. I FN-systemet kaller man tjenestemenn som er ukvalifiserte, late og aggressive for «lemen», dels fordi de er så tallrike, dels fordi ingen forstår hvordan de er kommet inn i systemet, men mest fordi deres gode forbindelser til skjulte maktstrukturer gjør det til halsløs gjerning å terge dem. Det Kongelige Norske Utenriksdepartement er fremfor alt befengt med «skaplemen», tjenestemenn som desperat forsøker å skjule sine manglende kvalifikasjoner, sin latskap og aggressivitet, men som ikke skyr noe middel for å få boltre seg som «sendemann I» på de såkalte «kremstasjonene».

KURS SOM GIR PRESTISJE

I Norge har vi kun to kurs som gir prestisje. Det ene er hovedkurset på Forsvarets Høyskole, det andre er UD's aspirantkurs. Arne Treholt gikk på det førstnevnte kurset, jeg gikk på det sistnevnte.

De som har gått på Forsvarets Høyskole får lov til å kjøpe et spesielt slips som signaliserer at her kommer det en person som tilhører samfunnseliten. I UD ble det også lagt planer for å lage et slippssignal, men planene ble skrinlagt etter at Dagbladet gjorde narr av initiativtakerne på tredjesiden. Så det er bare emaljeisbjørnen fra Hammerfest som tjener som et ytre tegn på at her er det en som har vært på aspiranttur til Nord-Norge. Men sånne isbjørner kan jo kjøpes av gud

og hvermann på isbjørnklubbens kontor i Hammerfest, så det blir liksom ikke det samme. Nåvel, kanskje er ikke slipset fra Forsvarets Høyskole heller det det engang var, etter at min kjære Bjarne, som ikke hadde den minste anelse om regelverket bak slipset, begynte å opptre med akkurat dette «elitetegnet» i selskapslivet. Han hadde fått slipset i gave. Jeg sier ikke av hvem .....

Under Treholtsaken fikk avisleserne vite at foreleserne på Forsvarets Høyskole var så late at de ikke gidde å ta bryet med å lage undervisningseksempler, de tok heller de topphemmelige NATOplanene og delte dem ut for selvstudium. På UD's aspirantkurs hadde vi ikke forelesere med faglig ansvar engang. Der fungerte det slik at aspirantene fikk i oppdrag av opplæringslederen å ringe rundt til kjendiser i det offentlige liv og spørre om de kunne tenke seg å komme og holde foredrag for aspirantene i UD. De fleste ble smigret, og de fleste sa ja. Foredragene var stort sett innholdsløse og gørrkjedelige, men etter opptredenen håndhilste foreleseren på aspirantene og småpludret i en halvtime eller så, og for meg, som bare kjente navn og bilder fra avisspaltene, var dette store ting, i det minste den første måneden,

Vi har ikke særlig mange kjendiser i næringsliv og politikk i Norge. For at utvalget skulle rekke til et helt årskurs, ble det innført tredagersuke.

Innimellom var det reiser til Nord-Norge, Vestlandet og Stockholm. Dagens aspiranter reiser visst over større avstander, til Svalbard, Frankrike og kanskje enda lenger, men i min tid skulle det spares. Det innebar bl.a. at vi på reiser ikke fikk utbetalt diettgodtgjørelse og nattillegg etter statens satser, men etter en skjønsmessig sats, fastsatt av ekspedisjonssjefen i Administrativ avdeling personlig. Det var naturligvis ikke pengene det dreide seg om, som faglært pedagog forsto jeg det straks: For Utenriksdepartementets administrasjon var det et vesentlig poeng å lære de nyansatte at vel nok gjelder det lover og regler for alle statsansatte, men i utenrikstjenesten er det bare en ting som har betydning, nemlig den enkelte tjenestemanns velvilje eller manglende sådanne hos de allmektige i Administrativ avdeling. Jeg gjorde mine iakttagelser, og kom også med kommentarer, men jeg tiet med det meste.

UD's aspirantkurs går formelt over et skoleår, men etter 8 måneder var det ikke flere kjendiser igjen, så da ble det slutt på oppmøteplikten. Vi skulle «forberede oss til utetjeneste» og måtte innstille oss på at vi snart skulle komme til usiviliserte steder der det ikke fantes brun geitost og knekkebrød i supermarkedene eller kjøttkaker på kaféene, så vi trengte tid for å fylle flyttelassene med det vi trodde vi kom til å trenge.

Alle prioriterte flytende proviant. En statsbedrift sendte konsulenter for å gi råd og veiledning. De sa at siden vi snart kom til å få vite hva varene deres virkelig kostet når statlige skatter og avgifter var fratrukket, kunne de tilby opptil 90 prosent avslag på normal pris. Dette var et tilbud ingen kunne si nei til, og mange esker ble oppskrevet i flyttebyråenes lister med varebetegnelsen vinmonopolet. Det er nemlig slik at i mange muslimske land er det forbudt å importere alkoholholdige drikkevarer, men den norske husholdningsvaren vinmonopolet har de ikke noe imot, iallfall hadde de det ikke i 1979. Derfor brukte de to flyttebyråene som hadde

forbindelse med UD denne varebetegnelse på alle flyttelister - så det ikke skulle se ut som smuglingsforsøk når de sendte flyttelass til Saudi-Arabia, må vite.

Nesten alle norske bedrifter gir store prisavslag når det dreier seg om salg til en ansatt i utenriksstjenesten. Møbler, sølvtøy, dekketøy og tekstiler ble innkjøpt med prisavslag som varierte mellom 40 og 60 prosent. Alt gikk momsfritt, selvfølgelig. Det dreide seg jo om salg «til utlandet», varer som finner sin selvfølgeligelige plass på eksportstatistikken. Det slo meg hvor lett det ville være for folk med forbindelser å få en liten eske eller to eller ti satt til side for henting på flyttebyråenes lagre. Jeg sier ikke at noen gjør det, men fristelsen må være stor, og kjødet er som kjent skrøpelig.

Det som jeg med sikkerhet vet gjøres i alle hovedsteder, er at utenlandske diplomater kjøper inn sprit og sigaretter for høyere utenriksstjenestemenn eller andre venner i vertslandet. Ingen ser noe galt i det, så lenge geskjeften holdes innenfor rimelighetens grenser. I «vennlighetsinnede land» setter vertslandet rommelige kvoter for hvor mye vin og brennevin hver enkelt diplomat får kjøpe avgiftsfritt. I «fiendtlighetsinnede» land følger vertslandet så nøye med i diplomatenes bevegelser at de ofte finner restriksjoner på alkoholkjøp unødvendig. Av og til bruker vertslandet bevisst alkoholpolitikken overfor diplomatene for å destabilisere økonomien i et nærliggende land, og da kan det hende at brennevin og sigaretter flommer fritt til priser som ligger nær selvkost. Slik var det på min første utenriksstasjon, og jeg kunne forbauset konstatere at de flaskene jeg syntes jeg hadde fått utrolig billig fra vårt norske statsmonopol kunne kjøpes enda billigere i en eksklusiv forretning i samme gate som ambassaden jeg jobbet ved.

TIL DEN TYSKE DEMOKRATISKE REPUBLIKK

Vårt flyttelass gikk til Berlin. Det var på ingen måte etter ønske. Den dagen beordringsbeskjeden kom, strømmet det både tårer og kritikk mot «ho mamma» i den lille leiligheten i Helgesensgate. Men familien, som hadde drømt om Californias solfylte strender og regnet med at en statlig arbeidsgiver ville ta hensyn til barns skolemuligheter og ektefelles arbeidsmuligheter, var sporty og godtok snart at «den som vil være med på leiken, lyt tåle steiken», også når det uventede dreier seg om tåkeheimen fra bøker om konsentrasjonsleiropplevelser, ispedd en kommunisme uten menneskelig ansikt.

Er det ikke underlig hvordan vi som hører til etterkrigsgenerasjonen uten vårt eget vitende er opplært til å hate og frykte alt som er tysk? Uhyggesfølelsen var påtagelig da vi en regnvåt sommerkveld kjørte den nyinnkjøpte, avgiftsfrie Volvoen inn i underetasjen på Metropol Hotel i det som i UD gikk under navnet Øst-Berlin, men som lokalt het Berlin-Hauptstadt. Heldigvis ble opptakten til tjenesten i Berlin svært positiv. Ambassaden hadde en kansellistvikar som virkelig forsto hva jobben hans gikk ut på. Med uovertruffen effektivitet og uoppslitelig humør hadde han på et blunk ordnet det som for den virkelige kansellisten ville tatt minst et halvår. Dessverre fikk jeg bare nyte godt av Roger Kraves bistand i fjorten dager, men da var så godt som alle praktiske ting i orden.

Arbeidet i Berlin minte på mange måter om den første uken i Rettsavdelingen. Det fantes ikke så mange bøker og skrifter å lese, men til gjengjeld hadde vi aviser, høye berg av aviser. Fra klokken ni om morgenen og frem til lunsjtider gjorde verken ambassadøren eller jeg annet enn å lese aviser. Etterhvert kom det for meg at det måtte være en ufornuftig sløsing med statens midler å ha to fagtjenestemenn til å sitte i Berlin og lese aviser og et betydelig personale for å gå oss til hånde. Jeg bestemte meg for å finne noe mer meningsfullt å ta meg til, men hva i all verden skulle det være?

En dag kom løsningen på mitt problem i form av to middelaldrende kvinner som besøkte ambassaden. De var såkalte «soldatbruder», norske kvinner som var blitt gift med tyske soldater som hadde vært stasjonert i Norge under okkupasjonen. Den ene var blitt enke og ville flytte hjem til Norge, og den andre mente at hun nå var den eneste soldatbrud fra Norge som fortsatt befant seg i DDR.

En av mine oppgaver på ambassaden var å visere pass, og ettersom alle de tyskgifte kvinnene måtte søke visum og betale dyrt for å få komme inn i Norge på familiebesøk, visste jeg at hun langt fra var alene. Der og da bestemte jeg meg til å utføre en oppgave: å skape samhold og kontakt mellom de norske kvinnene i DDR.

Møysommelig tok jeg fatt på de siste tre års visumsøknader for å finne personer med tidligere norsk statsborgerskap. Etter å ha gått gjennom hele bunken hadde jeg rundt 70 navn. Så gjenstod bare å lage en sammenkomst som ikke støtte an mot DDRs strikse lovverk om kontakt mellom DDR-borgere og diplomater.

I DDR var det lovfestet at alle invitasjoner fra utenlandske diplomater til DDR-borgere skulle gå gjennom DDRs utenriksministerium hvor det ble foretatt en registrering og siling. Det fantes to unntak, nemlig nasjonaldagsmottagelser og kulturelle tilstelninger. Det lakket og led nå mot vår, og Bjarne og jeg bestemte oss til å holde en skikkelig syttende-mai-fest. Vi sendte ut invitasjoner til de 70 jeg hadde på min liste. De fleste bodde langt unna, og vi regnet med at bare en brøkdel ville komme. Derfor skrev vi, dristig nok, at de gjerne måtte ta med andre norsktalende som ikke selv hadde fått invitasjon.

I Øst-Berlin hadde det helt fra ambassaden ble opprettet i 1973 vært tradisjon at ambassadesekretæren sto for syttendemaiopplegget, ikke ambassadøren. Tidligere var det en helt privat sammenkomst for ambassadens egne ansatte med ektefeller og barn. Samtlige fikk naturligvis invitasjon også til vår fest, og alle takket ja. Etterhvert som svarene fra de andre inviterte strømmet inn til ambassaden, ble ambassadøren betenkt og rapporterte til overordnet instans, nemlig ambassadørfruen. I begynnelsen av mai fikk jeg en opprigning fra den meget formelle fruen, som vel nok hadde drukket dus med meg (i motsetning til ektemannen), men som jeg selv i tankene ikke finner på å kalle ved fornavn. I udiplomatiske vendinger foreholdt ambassadørens frue meg at hun fant det meget upassende at jeg uten å rådføre meg med henne hadde invitert «disse forferdelige menneskene». Gleden over Grunnlovsdagen ville for henne bli helt ødelagt dersom hun skulle måtte oppholde seg i samme rom som «de som hadde sveket da det gjaldt» og som nærmest hadde forrådt sitt fødeland. Kunne jeg ikke avlyse

selskapet? Jeg svarte meget høflig at det var leit at hun følte det slik, og selv om ambassadøren hadde takket ja, ville jeg på ingen måte bli fornærmet dersom hun, han eller begge holdt seg borte. Når det derimot gjaldt selskapet som sådant, ville det under ingen omstendigheter bli avlyst. For bruken av de representasjonsmidler jeg var blitt tildelt sto jeg ansvarlig bare overfor inspektøren for utenriksstjenesten. (i parentes bemerkes det at reglene ble endret to år senere slik at ambassadørene fikk bestemmende innflytelse på bruken av underordnede tjenestemenns representasjonsmidler). Ambassadørfruen forsto at jeg var upåvirket av hennes henvendelse. Kanskje var hun også litt nysgjerrig. Både hun og ektemannen dukket opp på festen, men året etter var de «opptatt på annet hold».

Det ble en uforglemmelig syttendemai. Aldri, verken før eller siden, har jeg syntes at representasjonspenger som jeg har anvendt på vegne av den norske stat har blitt bedre brukt. I leiligheten hos oss vrimlet det av folk. Alle rom var tatt i bruk til representasjonsformål. Sengene var stuet vekk i et kott eller kamuflert som sittemøbler. Mer enn hundre norsktalende hadde funnet veien til Berlin fra Stralsund i nord til Karl-Marx-Stadt (Chemnitz) i sør. Det var folk fra alle samfunnslag og av mange politiske anskuelser. En ting hadde alle til felles, kjærligheten til Norge og til sin familie. Da en av de yngre i selskapet stemte gitaren og begynte å synge «Å eg veit meg eit land», var det mange som tørket en tåre i smug og enda flere som lot tårene strømme fritt.

Fra denne dato, 17. mai 1980, og frem til gjenforeningen av Tyskland var det et organisert norsk samfunn i DDR. Medlemmene kom sammen regelmessig og støttet og hjalp, ikke bare hverandre, men også nordmenn på gjennomreise og «tyskerunger» som prøvde å komme i kontakt med familie i DDR. Som resultat av to års arbeid som diplomat i Berlin er det kanskje ikke mye å skryte av, men det er neppe noen vestlig diplomat som har oppnådd større resultater i de 17 årene det var diplomatiske forbindelser mellom Den tyske demokratiske republikk og NATO-landene.

KONFLIKT

Den 20. juli 1980 var jeg velberget gjennom tre års prøvetid og hadde nå krav på fast ansettelse i den utenrikske fagetat, som utenriksstjenesten offisielt kalles. Men forsinkelser er regelen snarere enn unntaket i UD, og ansettelsesbrevet var ikke skrevet før jeg for første gang lot det komme til åpen konflikt, i august samme år. Jeg hadde oppdaget at kansellisten hadde gitt de lokalansatte beskjed om å innkreve et ekstragebyr på 5-6 kroner i tillegg til visumgebyret hver gang et visum ble utstedt. Den dag i dag vet jeg ikke hvem som fikk disse pengene. Ettersom jeg var sjef for ambassaden under ambassadørens feriefravær, avskaffet jeg det ulovlige gebyret med øyeblikkelig virkning og ga de lokalansatte beskjed om dette. Da ambassadøren kom tilbake fra ferie, ble det hallo! Kansellisten snakket med ambassadøren i enerom og fikk lov til å gjeninnføre gebyret. Jeg sa at som offentlig tjenestemann kunne jeg ikke rolig se på at det ble oppkrevet et ulovlig gebyr for

visa jeg hadde undertegnet, og jeg ba om at saken ble sendt til Utenriksdepartementet for vurdering.

Ambassadøren laget saksfremstillingen. Den gikk i det vesentlige ut på at hans autoritet ble forsøkt undergravet. Etter en ukes tid innløp det telexsvar. Det kom fra personalkontoret i administrativ avdeling og var meget kort. Det lød: «Ambassadørens ordre skal etterkommes». Senere har jeg i Utenriksdepartementets arkiver funnet en påtegning hvor departementets øverste embetsmann, utenriksråden, har skrevet at han går ut fra at ekstragebyret ikke ble oppkrevet etter at saken ble reist. Men snusket i Berlin fortsatte og fagtjenestemann Taftøs tro på rettssikkerheten hadde fått et grunnskudd. Det skulle bli flere, men ingen rammet på langt nær så hardt som dette første.

Utenriktjenestens folk er godt lønnet. Men få synes de tjener godt nok. For meg var det viktig å finne noe meningsfylt å gjøre i Berlin, for andre var det utsikter til ekstrasfortjeneste som lokket. Mange diplomater i Øst-Berlin hadde en solid ekstrasfortjeneste ved å kjøpe brennevin og sigaretter på diplomatbutikken i Øst-Berlin og selge varene i VestBerlin. Etter at de vesttyske tollerne begynte å gi en god dag i den diplomatiske immuniteten, ble geskjeften mer risikabel og ubehagelig. En ambassadør fra et afrikansk land ble hjemkalt etter at vesttysk tollvesen hadde funnet bagasjerommet på bilen hans fullstappet av brennevin og sigaretter. Heldigvis ble ingen nordmenn tatt.

På den norske ambassaden fant kansellisten og sjåføren en original måte for å skaffe seg ekstra inntekter. De foreslo å si opp den tyske vaskehjelpen og dele hennes lønn mot at de tørket støv mens ambassadøren og jeg satt og leste aviser. Utrolig nok gikk ikke bare ambassadøren, men også Utenriksdepartementet med på planen. Sikkerhets-

hensyn, sa de, husk på sikkerheten. Vaskehjelpen vasket jo gulver også i den finske ambassaden og den finske ambassadøren var medlem av kommunistpartiet, ergo var vaskehjelpen spion. Den som tviler på at en ellers oppegående og vederheftig norsk ambassadør kunne ha kommet med et så vanvittig resonnement, kan få opplysningen dokumentert på oppfordring. Mine forsøk på å fremholde de bestemmelser som norske utenriksstasjoner er forpliktet til å følge, falt på stengrunn og kansellisten fikk sin tilleggslønn for et arbeid som ble utført i den tiden han allerede var godt betalt for. Til overmål skulle han ifølge stillingsinstruksjonen kontrollere sitt eget arbeid.

HJEMBEORDRING

Ambassadesekretær Taftøs meritter gikk ikke upåaktet hen i Utenriksdepartementet. Opposisjonellstempelet kom frem, og opposisjonstrang hos utenriksansatte er en meget alvorlig lidelse som etter den rådende oppfatning kun kan kureres ved 3 - 15 års papirflytting i Det Kongelige Norske Utenriksdepartements hovedkvarter, i det bygningskompleks der Gestapo engang holdt hus. Frimureren H. W. Freihow la med alvorlig mine saken frem for UDs

kvasidemokratiske organ, innstillingsrådet. Resultatet var gitt på forhånd: Taftø skulle hjem, og det snarest mulig. Men der hadde den gode Freihow gjort regning uten vert. Den fremmelige ambassadesekretæren hadde tatt sine forholdsregler og hadde på ingen måte tenkt å la seg korsfeste til skrekk og advarsel for likesinnede. Jeg truet tvert imot med oppvask i full offentlighet. En løsning måtte finnes, og ansvaret for å finne den påhvilde utenriksråden. Tilfeldigvis var det min gamle sjef fra Rettsavdelingen som hadde vendt hjem fra Beograd og overtatt utenriksrådembetet. Forhandlinger kom i stand. De ble ikke særlig vanskelige. Kjell Eliassen og jeg respekterte hverandre både faglig og menneskelig, iallfall var jeg takknemlig for det han hadde lært meg da jeg begynte i UD. Etter et kort møte var vi enige. Jeg skulle få en ambassadesekretærstilling ved FNdelegasjonen i New York.

Senere forsøkte en tillitsmann fra min egen fagforening å forpurre forliket. Jeg har stått som medlem av NTL i alle år og betalt medlemskontingent til en organisasjon som uavladelig har forsøkt å skade mine interesser. Faktisk har jeg gjort det med åpne øyne. Jeg har unektelig en bisarr form for humor.

I NEW YORK

Møtet med New York ble sjokkartet. På flyplassen slo det mot oss en kvelende, lummer hete som vi ellers forbinder med tropene. Med vår erfaring fra Østeuropa kikket vi oss lenge om etter diplomatutgangen - og havnet aller sist i passkøen. Det betød timelang venting.

Om kvelden var det velkomstselskap hos ministerråden, ikke så mye for Bjarne og meg, men også for oss. Hedersgjestene var den nyankomne konsulen og hans kone. Konsulen var beruset allerede ved ankomsten. Jeg ble stående like ved siden av ham og forsøkte å innlede en samtale. Konsulen overtok straks initiativet. Jeg steilet. Tok jeg feil, eller forsøkte konsulen seg med seksuelle tilnærmelser? Jeg kom meg fort unna, og da jeg fra øyekroken iakttok at konsulen la an på min kjære ektemann på samme måte, trakk jeg lettet på smilebåndet. Jeg antok at konsulen var så full at han ikke hadde begreper om hva han gjorde.

Ikke lenge etter begynte ryktene å gå. Den nye konsulen var ikke god, sa man. Han var bifil av legning og det ble skumlet om voldtektslignende situasjoner både på kontoret i Third Avenue og i private hjem der konsulen hadde vært gjest. Konsulens underordnede, en kvinnelig aspirant på sin første stasjon, ble nedrent og nedringt av fortvilte mennesker og ba om avløsning så snart som mulig. Omsider reagerte også Utenriksdepartementet. Inspektøren for utenrikstjenesten, den erfarne Bjarne Grindem, ble sendt ut for å forsøke å skille skitt og kanel i rykteflommen. En etter en tok han tjenestemennene for seg, og ettersom dagene gikk ble den blide og godmodige Grindem mer og mer dyster å se til. Noe måtte skje, men hva? Konsulen hørte til den indre krets av innflytelsesrike.

Noe senere var løsningen «i boks». Konsulen skulle søke en byråsjefsstilling i Utenriksdepartementet. Etter hjemkomsten begynte han å skranke, og et par år

senere avgikk han ved døden. Offisielt het det seg at dødsårsaken var kreft, men kollegene kjente symptomene. I UD brukte man helst det franske navnet på den dødelige immunsvikten, visstnok for å erte svenskene som hadde samme navn på sitt bistandsdepartement. Skrekkelig sykdom, sa man i korridorene, ble visst smittet i Afrika for mange år siden. Kanhende det, men hvor mange unge liv hadde konsulen ødelagt før og etter at han pådro seg smitten? Det var vel neppe et uskyldig offer, men snarere en hensynsløs ødelegger som ble fulgt til graven under fulle æresbevisninger. Men hvordan norske diplomater og bistandsarbeidere lever ut sine seksuelle lyster og perversjoner i utlandet, se, det er en privatsak som norske politikere og byråkrater ikke bryr seg om.

MULTILATERALT DIPLOMATI

For noen diplomater er de årlige møtene i FNs Hovedforsamling en forsmak på himmelens salighet. Jeg for min del er sikker på at dersom Helvete finnes, spilles opptak fra generaldebatten i FNs Hovedforsamling som bakgrunnsstøy. Som nykommer fikk jeg i oppdrag å skrive daglige referater fra generaldebatten. Å, som jeg lengtet tilbake til avislesningen i Berlin. Der kunne jeg i det minste velge ut hva jeg ville lese, i Hovedforsamlingens plenum måtte jeg sitte og høre på allverdens tøv. Noen år i forveien hadde en norsk delegat gjort seg bemerket ved å ta opp Donald Duck som et hovedproblem i talen. I 1981 var trivialiteter av samme karakter blitt vanlig, men langt de fleste innlegg var helt uten mening, en oppramsing av floskler og honnørord som ingen Wesenlundparodi noensinne kan overgå. Jeg beklaget meg til ambassadøren, jærboen Ole Ålgård, som hadde erfaring fra et utall generalforsamlinger. Han sa de forløsende ord: «Ja, du vet de driver jo med verbalonani, men de har stor glede av det!»

Etter dette gikk arbeidet mye lettere. Jeg studerte ansiktsuttrykkene mens talerne hisset seg opp til mulig ekstase og tenkte: Nå, nei, nå, nei, kanskje, uff, nei, det ble visst ikke til noe for denne taleren heller. Dersom taleren var så uengasjert at jeg anså det for umulig for ham å bevege seg fra den uendelige kjedsommelighet til begynnende kåtskap, slo jeg over på kinesisk eller russisk oversettelse for å høre om jeg kunne kjenne igjen enkelte ord. Talernes manuskripter skaffet jeg meg for å pløye gjennom under referatskrivingen. Slik kom jeg meg gjennom tre ukers generaldebatt og Hovedforsamlingens plenum tok pause.

En morgen da jeg kom på jobb, huket ministerråden tak i meg. «Hva vet du om 5. komité?» sa han. «Ingenting» svarte jeg som sant var, «bortsett fra at det er den komitéen som steller med budsjett og administrasjon». «Du må overta 5. komité fra i dag av», sa ministerråden. Jeg forsøkte meg med en innvending: «Jeg aner jo ingenting om hva de holder på med», men innerst inne var jeg glad for denne muligheten til å lære på et felt som virkelig interesserte meg. I de ukene som var igjen av generalforsamlingen lærte jeg alt jeg senere har hatt bruk for om FN-systemet og arbeidet i internasjonale organisasjoner. Komiteen er en kombinasjon av finansdepartement, administrasjonsdepartement og utenriksdepartement for hele FN-systemet, en gullgruve for den som søker viten om en maktstrukturens sterke og

svake sider. Men i den norske politiske hverdagen er FNs 5. komité et «uviktig» forum. Stortingsrepresentanter skyr komitéen som pesten. De synes det er mye mer spennende å følge med i storpolitiske innfall og utfall i 1. komité eller studere representanter for verdens urbefolkninger i 3. komité.

FRYNSEGODENE I POLITIKKEN

Utenriktjenesten og Stortinget lever i symbiose. Stortinget bestemmer lønnsnivået i utenriktjenesten og Utenriksdepartementet har en hånd på rattet når det gjelder planlegging og fordeling av Stortingets mest attraktive frynsegode, utenlandsreisene. Ingen steder kommer dette gjensidighetsforholdet klarere til overflaten enn i New York. Luksusleiligheter med opptil tre soverom leies av FN-delegasjonen og stilles til rådighet for stortingsrepresentanter som betaler vanlig nattillegg for én person til delegasjonen i leie. Differansen dekkes over SBEDs konto. I leilighetene installerer så stortingsrepresentantene seg med ektefelle og unger og av og til foreldre. En representant fra KrF hadde sågar med seg sin søster og svoger. Så er det duket for en herlig USA-ferie med turer sponset av næringsliv og stat. Det er stor rift om å få være med som delegat til Hovedforsamlingen, men minimal interesse for å følge med i det faglige arbeidet. Så er da forutsetningene ikke alltid til stede. Mange stortingsrepresentanter behersker ikke engelsk, men hos noen er lysten til å la sin røst høre i FNs Hovedforsamling så stor at de ikke ser sine manglende språkkunnskaper som noen hindring. Tålmodige utenriktjenestemenn sitter i time etter time og forsøker å innøve innlegg med ivrige stortingsrepresentanter som så kan få sitt navn på trykk i det offisielle referatet. Slik er det sikkert blant parlamentarikere i storparten av FNs medlemsland. Det er ikke til å undres over at FNs oversettere forlanger å få alle innlegg skriftlig på et av FNs offisielle språk i god tid før innlegget skal holdes.

Første bud ved FN-delegasjonen i New York var at stortingsrepresentanter skulle behandles som råtne egg. En saksbehandler ved delegasjonen hadde utelukkende til oppgave å yte sevice til tilreisende, men alle ansatte måtte støtte opp. Slik er det visstnok fortsatt. FN-delegasjonen i New York er selve manndomsprøven for en norsk diplomat, ikke på grunn av arbeidet, men på grunn av miljøet.

Representasjonsmidlene går med til å beverte tilreisende stortingsrepresentanter og norske statsansatte. Stortingsrepresentanter har et 50 prosent påslag på den daglige diettgodtgjørelse som alle som reiser på statens regning får, men diettpengene brukes nødig til å spise og drikke for, det er «handlepenger». De måltider som ikke påspanderes via delegasjonens eller andre institusjoners representasjonskonti tilberedes i leilighetene i Beekman Tower. Der er det nøktern husmannskost. Dog tviler jeg på sannhetsgehalten i vandrehistorien om stortingsrepresentanten som kjøpte billig kjøtthermetikk som det sto Dog Food på. Iallfall hendte det lenge før min tid i New York.

Til gjengeld for diplomatenes gjestfrihet er det ingen stortingsrepresentanter med respekt for spillereglene som stiller spørsmålstegn ved lønnsforholdene i utenriktjenesten. Ingen steder i norsk næringsliv og forvaltning er lønssystemet

mer vanvittig urimelig enn i utenriktjenesten. Men det skal det ikke snakkes om. Da en stortingsrepresentant fra SV ville ha en redegjørelse, fikk han straks kollegenes refsende blikk på seg. Senere er den lovede redegjørelsen om avlønningsforholdene i utenriktjenesten «glemt».

De lokalt ansatte kontorfunksjonærene og sjåførene blir med enkelte unntak (som vanligvis har sammen-heng med særtjenester for ambassadøren) avspist med minimumslønn. Det er ikke uvanlig at reallønnen går ned år for år. Lønningene fastsettes helt ut etter ambassadørens - og UDs - forgodtbefinnende. I New York ble det bråk da en nytilsatt filippinsk sjåfør fikk høyere lønn enn de to norske sjåførene som hadde arbeidet på delegasjonen i flere år. De norske sjåførene allierte seg med en stortingsrepresentant, Dagbladet skrev om saken, og dermed var fanden løs. Stortingsrepresentanten som hadde støttet sjåførene måtte tåle hard knuffing fra sine kolleger. Sjåførene kunne kjøre stortingsrepresentanter på sightseeing, så ville de få mange dollars i tips - om de bare var høflige nok. Den filippinske sjåføren fortjente høyere lønn for han var hyggeligere og mer tjenestevillig. Var ikke de norske sjåførene fornøyd, var det bare å reise hjem, som ambassadøren også sa til dem direkte.

Et par år senere kom den norske FN-delegasjonen i forlegenhet. Narkotikapolitiet slo plutselig til mot den høflige og tjenestevillige Rolando og stengte geskjeften han drev i den norske ambassadørens representasjonsbil. «Sånt kan man ikke gardere seg mot», sa UDs pressetalsmann og kikket bedrøvet inn i TV-kamera. Og det er forsåvidt riktig. Men det finnes metoder for å redusere risikoen for en slik situasjon - og for å øke den!

SÅNT HENDER IKKE

Internasjonale organisasjoner er en tumleplass for etterretningsvirksomhet og organisert kriminalitet. Det ante jeg naturligvis ikke da jeg kom til New York, i min forestillingsverden var FN en idealistisk organisasjon med ansatte som holdt organisasjonens førti år gamle etiske regelverk høyt i hevd. Men etter hvert begynte jeg å lure. Det kunne være ubetydelige småting, som for eksempel at en afrikansk FN-direktør klaget over at så mye av hans arbeidsdag gikk med til telefonsamtaler for å ordne innkjøp i Europa for medlemmer av hans klan, eller at en FN-tjenestemann snakket varmt for et «utviklingsprosjekt» hvis eneste innhold var en fet konsulentkontrakt til hans svigersønn. Men sånt hender overalt, og tanken på organisert kriminalitet falt meg ikke inn før noe helt spesielt hendte.

Ettersom jeg var den på delegasjonen som hadde kjennskap til budsjett og personaladministrasjon i FN, ble besøkende som hadde saker på disse feltene henvist til meg. En dag kom det inn en nordmann i tredveårsalderen. Han hadde arbeidet som Junior professional officer på UNICEFs kontor i Cairo. Der hadde han oppdaget at hans sjef drev stort i prostitusjon og narkotika og rapportert det til UNICEFs hovedkontor. Som leseren sikkert forstår, var denne nordmannen en av de sjeldne idealistene som fra tid til annen havner i den Orwellske virkeligheten i internasjonale nødhjelpsorganisasjoner. Da saken endte med at nordmannen ble

forflyttet og ikke fikk fornyet sin kontrakt, forsto han ingen ting. UNICEF-lederen i Cairo fortsatte i sin stilling som om ingenting var hendt.

Jeg noterte ned det mannen fortalte og ba ham komme igjen dagen etter for å underskrive sin rapport. Så laget jeg et dekkbrev hvor jeg kort ga opplysninger om vedkommendes personalia og tjenestestatus og la ekspedisjonen inn til ministerråden til underskrift. Som saksbehandler ved FNdelegasjonen hadde jeg ikke selv myndighet til å underskrive brev til UD.

Det gikk noen dager, det gikk en uke, og fortsatt hadde jeg ikke sett kopi av brevet i den såkalte «gulkopimappa» der kopier av alle utsendte brev ble sirkulert. Jeg gikk inn til ministerråden og spurte om han kanskje hadde forlagt ekspedisjonen. «Nei, sånt sender vi ikke hjem», sa ministerråden, plukket elegant ekspedisjonen frem fra bunken på sitt skrivebord og lot den gå i papirkurven.

Mange år senere satt jeg som fungerende stasjonssjef i Bangkok da en representant for USAs ambassade kom og ville diskutere «korrupsjonsproblemene i UNICEF» Han tok det for gitt at jeg hadde fått rapport fra delegasjonen i New York om forhold som var blitt avdekket ved private amerikanske organisasjoners besøk i flyktningeleirene i Thailand. Da først falt puslespillbiten fra New York sju år tidligere på plass. Det finnes personer også i norsk utenriksstjeneste som stenger for innsyn i organisasjoner som har som offisielt formål å lindre nød, men som i realiteten skaper langt flere problemer enn de løser. Slike personer møter alle bekymrede vitners utsagn med holdningen «Sånt hender ikke, og har det likevel hendt, så må det lates som om det ikke er mulig». Kanskje står disse personene på de kriminelle organisasjonenes lønningslister, kanskje er de bare nyttige idioter som tror at de fremmer sin karriere ved å dekke over uhyrlighetene. Det som forundrer meg er at ingen føler noe som helst ansvar for å følge opp de gigantiske norske bevilgningene til multilaterale nødhjelps- og bistandsorganisasjoner. Tenker da ingen stortingsrepresentant på hva pengene virkelig går til?

ARNE TREHOLT OG ANDRE JOURNALISTER

Min nærmeste overordnede på delegasjonen var Arne Treholt. Han var en av de kjendisene som hadde forelest på aspirantkurset, og jeg var full av beundring. Beundringen fortok seg raskt da jeg oppdaget at hans engelsk var svært stotrende, med en aksent som skar i ørene, men i selskap med norske politikere og mediafolk var han uovertruffen. Hans fortid i journalistikken skinte tydelig gjennom: En avis må ha en viss mengde nyhetsstoff, og har man intet, får man skape nyhetene selv.

Mellom de nordiske FN-delegasjonene var det et nært samarbeid. Vi hadde ukentlige arbeidslunsjer hvor alle saker som skulle opp i Hovedforsamlingen ble drøftet. Svenskene var denne høsten mest opptatt av et forslag om en verdenskommisjon for miljø og utvikling som de hadde fått konsensus om under UNEPs styremøte i Nairobi tidligere på året. Det lå an til at også Hovedforsamlingen skulle slutte opp om vedtaket, under forutsetning av at kommisjonen ble finansiert av frivillige bidrag og det lyktes å komme til enighet

om formannsspørsmålet. Det var særlig det siste som bekymret svenskene, for en av de innflytelsesrike politikerne fra U-landsgruppen hadde allerede kunngjort at han selv var kandidat til formannsvervet. For å nøytralisere denne politikeren trengtes en kvinne, og helst en kvinne som kunne matche afrikaneren stillingsmessig, altså var man på jakt etter en kvinnelig kandidat som var eller hadde vært statsminister.

Det var selvfølgelig ikke så mange slike kandidater i den nordiske krets. Arne Treholt tok straks hintet og lovet å ringe Gro. Hun hadde nettopp tapt valget i 1981 og hadde måttet gå av som statsminister. Gro Harlem Brundtland var ikke bare villig til å stille opp, hun var entusiastisk, og etter at Arne Treholt og svenskene i fellesskap hadde klart å få Gro akseptert av alle geografiske grupper, regnet førstnevnte naturlig nok med å bli husket ved neste korsvei. Men damen fra Bygdø laget sine egne spilleregler, og mennene som hjalp henne til makt, ære og berømmelse flyter rundt som vrakgods etter en orkan i Stillehavet.

Arne Treholt hadde før han reiste fra Norge vært med på å skape en helt ny journaliststand, medløperjournalistene. Opplysninger ble gitt «i fortrolighet» med advarsel om at de ikke måtte trykkes «før jeg sier fra». Late og tåpelige bladfyker syntes det var svært så bekvemt å få stoff av en viss eksklusivitet mot løfte om samarbeid. I New York fikk jeg rikelig anledning til å studere representanter for «den fjerde statsmakt». Der oppdaget jeg at svært mange nyhetsjournalister har vært søkere til aspirantopptaket i UD. De har et slags hat/kjærlighetsforhold til dem som har vært så heldige å komme inn. Antagelig slår det disse journalistene fra tid til annen at diplomater flest ikke er mer intelligente og kunnskapsrike enn dem selv. Men så må de jo være det likevel da, siden de kom inn og de selv ikke. Den tanke at opptaksprøven kanskje ikke alltid er helt fair, våger norske nyhetsjournalister knapt å tenke.

Mange journalister fortsetter å søke UD's aspirantopptak lenge etter at de er vel etablert i nyhetsjournalistikken. Kommer de så inn, går de gladelig ned i lønn i to år, mens de avtjener aspirantverneplikten. I horisonten lokker feite utetillegg, anseelse og prestisje. Det måtte en kvinne til for å foreta en annen prioritering. Da Eva Bratholm tidlig på 1980-tallet ble opptatt som aspirant i utenriksstjenesten, foretok hun en grundig sammenligning av lønns- og arbeidsvilkår i UD og NRK, vurderte sine sjanser til å få korrespondentstillingen i USA - og takket nei til plassen på aspirantkurset. Dette kursets prestisje er aldri siden blitt fullstendig gjenopprettet.

NY JOBB FOR STOLTENBERG?

Kurt Waldheim hadde sittet to perioder som FN's generalsekretær og kunne etter reglene ikke gjenvelges, men han nektet å trekke seg og spilte på at han skulle klare å hindre andre kandidater i å nå opp. Nesten ukentlig var det prøvевoteringer i Sikkerhetsrådet, og den ene kandidaten etter den andre ble vraket. Det var Latin-Amerikas tur til å få generalsekretærposten og etter hvert begynte det å bli nokså tynt med nye kandidater. En dag ble det fremkastet et navn på en av FN-husets

egne ansatte. Ingen hadde fått i oppdrag å nedlegge veto mot ham, og plutselig var han valgt. Slik ble Perez de Cuellar FNs generalsekretær. Han så det som sin oppgave å foreta en opprydding i det nettverk av kameraderi og korrupsjon som han hadde lært å kjenne som ansatt i systemet. Han var dømt til å mislykkes, men fortjener ros for sitt helhjertede forsøk.

Som sin nærmeste medarbeider valgte de Cuellar franskmannen Jean Ripert. Han skulle bli ny generaldirektør for økonomisk samarbeid mellom I-land og U-land og generalsekretærens stedfortreder. Men det satt en person ansatt av Waldheim i den stillingen, ghaneseren Kenneth Dadzie.

I mellomjula var det stengt i FN-sekretariatet og svært stille på delegasjonen. De som ikke hadde ferie, tok en dags vakt for å behandle hastesaker. Den dagen jeg hadde vakt, var det bare en telex fra UD. Det var Liv Finborud som berettet om en henvendelse fra Frankrikes ambassade angående Riperts kandidatur til generaldirektørstillingen og delegasjonen ble bedt om å avgi uttalelse omgående. Det så ut til at det enten i UD eller på den franske ambassade gjorde seg gjeldende den misforståelse det skulle være valg på ny nestleder for FN. Jeg laget en svartelex der jeg forklarte at generaldirektøren ikke ble valgt, men utnevnt av generalsekretæren og at jeg gikk ut fra at det var opp til den nye generalsekretæren å rokere sine mannskaper som han selv fant best, forutsatt at han hadde kommet til en forståelse med Dadzie.

Da jeg var ferdig til å gå hjem, kom Arne Treholt. Han spurte om hva som hadde hendt i løpet av vekten, og jeg svarte som sant var og viste ham min svartelex som ennå ikke var sendt. Treholt ville vite hvem jeg hadde rådført meg med og svaret var naturligvis «ingen», ettersom dette var noe jeg selv hadde rede på etter praksisen i 5. komité. Nei, det var for dårlig, mente Treholt, jeg måtte i det minste ringe min forgjenger i stillingen, som nå feiret jul hos svigerforeldrene i New Orleans. Jeg så gjorde. Etter at de behørige høfligheter var utvekslet kom jeg til saken. Det kunne vel ikke være noen grunn til at vi fra norsk side skulle motsette oss at den nye generalsekretæren fikk utnevne Jean Ripert til generaldirektør og nestkommanderende. «Bare hvis vi har en norsk kandidat», sa Erik Leikvang. «Og det har vi jo ikke», sa jeg. «Vi har jo Thorvald Stoltenberg», sa min kollega. Jeg lo. Leikvang hadde selv underholdt meg med historier om Stoltenbergs formannskapsperiode i Nord-Sørkomitéen, flauter som burde få selv garvede norske diplomater til å rødme av skam (men som i parentes bemerket nå er glemt etter samme persons meritter som FNs høykommisær for flyktninger).

Innholdet av telefonsamtalen ble ordrett om enn lattermildt referert for Arne Treholt som kunngjorde at jeg rolig kunne gå hjem. Dette skulle han ta seg av. Da jeg kom på jobb igjen etter nyttårsfeiringen, var Arbeiderbladet det første jeg fikk øye på. Overskriften grinte mot meg: «Stoltenberg ny nestsjef i FN?».

Så begynte et hodeløst norsk diplomati å gjøre fremstøt i alle verdens hovedsteder for å støtte Thorvald Stoltenbergs «kandidatur». I FN-huset var man ytterst brydd. Det var ikke så lett å fortelle representanter for FNs mest gavmilde medlemsland at de burde lese FNs forretningsorden før de la i vei med valgkamp for en stilling der

generalsekretæren har rett til å ansette den han vil ha. For den nyvalgte generalsekretæren ble Arne Treholts køpenickade antagelig en traumatisk opplevelse. Men for Thorvald Stoltenberg ga vennetjenesten et publisitetsløft både i norsk og utenlandsk presse. Sannsynligvis hadde Treholts idiotiske initiativ overveiende positive virkninger. Slik jeg vurderte situasjonen var initiativet på nippet til å lykkes. Jeg var fascinert over hvor utrolig lett både norsk UD og det tungroddede FN-systemet kunne manipuleres. Var det virkelig så enkelt?

TREHOLT PÅ FORSVARETS HØYSKOLE

Utpå vårparten 1982 sprakk nyheten: Arne Treholt skulle hjem og begynne på hovedkurset ved Forsvarets Høyskole. At jeg var forbauset var et understatement. Jeg ga uttrykk for overraskelsen. «Du er da den siste mann jeg kan tenke meg som student på Forsvarets Høyskole», sa jeg til ham. Treholt medga at egentlig var han forbauset selv, men det hadde nå blitt slik. Det hadde seg nemlig så at han under sin statssekretærtid hos Evensen hadde fått beskjed om at sikkerhetspolitiet hadde noe på ham. Han var redd for at dette kunne skade hans politiske karriere og hadde rådført seg med «noen» i UD som hadde gitt ham det råd å søke Forsvarets Høyskole, for å sjekke om det var noen plett på hans fortid. Nå var han både litt lei seg og litt glad, glad fordi hans rulleblad var erklært utilsmusset ved at han var tatt opp og lei seg fordi han nødvendigvis måtte ta plassen han hadde søkt, og gjennomføre kurset ved Forsvarets Høyskole.

Før avreisen fra New York holdt Treholt en strålende avskjedslunsj for sine underordnede på Waldorf Astoria. Med gudfarmine ga han oss gode råd. Meg var han særlig bekymret for. Min hang til å pukke på lover og regler ble dårlig likt av de som bestemte saker og ting i Utenriksdepartementet, sa han, og jeg kunne ikke ha noe håp om å gjøre karriere om jeg ikke forbedret meg og ble rundere og mer likelig. «Det kan du si, Arne Treholt,» svarte jeg, «du har venner som vil beskytte deg om du kommer i trøbbel på grunn av at du ikke kjenner regelverket eller ikke bryr deg om å følge det. Men jeg har ingen annen beskyttelse enn Norges Lover og Utenriksinstruksen, og det vernet er jeg nødt til å bruke».

Den lærdommen jeg fikk under Treholtsaken, var at jeg i dette tilfellet hadde gjort en umåtelig feilvurdering. Treholt hadde ikke en eneste venn som satte vennskapet høyere enn karrieren. Hans nærmeste venn i utenriktjenesten utleverte Treholts fortrolige brev til politiet. Da en av våre døtre som medlem av en studentdelegasjon intervjuet Treholt på Ila, sendte han hilsen gjennom henne at han gjerne tok imot besøk. På forhånd visste jeg ikke at ingen fra UD hadde besøkt ham etter arrestasjonen, og dette var lenge etter at dommen var falt. Bjarne og jeg kjøpte en pose med søte wienerbrød og dro i vei. I besøksrommet i fengselet traff vi en Arne Treholt som vel var blitt hvitere i håret og mer furet i ansiktet, men som fortsatt var den samme naive gutten, tilsynelatende sikker på at alt ville bli bra om bare de riktige personene kunne få full opplysning om hva som virkelig hadde hendt.

Stakkars Arne Treholt. Hans håp om å bli berømt gikk i oppfyllelse. Men han involverte seg i et spill der han ikke forsto at terningene var falske. Russerne

trengte en person som kunne lede oppmerksomheten bort fra deres virkelige toppagent i Norge og Overvåkningspolitiet trengte en sak som kunne sette støkk i politikere og byråkrater. Treholt spilte på lag med begge parter. Han reiste «hemmelig» til Helsinki og Wien etter invitasjon fra en KGB-general som gjorde litt stas på ham, og i politihuset på Grønland satt han natt og dag og skrev tilståelser for å gjøre sine politivenner til lags. Gadd vite, forresten, om ikke Arne Treholt selv tror at han har vært en viktig spion for KGB? Eller kanskje for en helt annen etterretningstjeneste? Men nå er muldvarpvirksomheten i norsk politikk blitt et ikke-tema. Ingen undres hvem som var den virkelige muldvarpen som styrte Norges politikk i nordområdene i de viktige syttiårene. Ingen er interessert i hvordan «Norges offisielle syn» på dette eller hint blir skapt. Hvem bryr seg i det hele tatt om hvem som har vært og er agenter for fremmede makter i Norge? Hvem bestemmer hvilke fremmede agenter som skal få utfolde seg fritt i vårt land? Er det ikke direkte lattervekkende at Arne Treholt ble dømt for spionasje fordi han tok et konsulentoppdrag for irakiske myndigheter og hadde hemmelige møter med russiske diplomater mens norske statsansatte som har begått alvorlige brudd på både norsk lov og folkeretten på Mossads ordre får heder og forfremmelse?

FORTIDEN FRA DDR

Fordi jeg var en av de få som kunne gi noenlunde pålitelige opplysninger om DDR, fortsatte norske journalister å kontakte meg i New York når de skulle til Øst-Tyskland. En av disse journalistene var Svein Kvalheim fra Bergens Tidende, som ønsket å følge opp en reportasjeserie han hadde hatt mens jeg ennå var stasjonert i DDR. Han ba om veiledning i prosedyrer og et introduksjonsbrev. Det fikk han. Brevet var stilet til ambassadør Hintzmann, under min tid i Berlin leder for Nord-Europaavdelingen og antagelig den person i DDRs utenriksministerium som kjente Norge og norske forhold best. Hintzmann var umåtelig kunnskapsrik og svært hyggelig, men jeg må si at jeg ble skuffet da jeg hørte at han hadde påtatt seg en stilling som kommunistisk sjefsideoolog i DDRs utenriksstjeneste. Jeg vet ikke hvordan det gikk med ham etter Murens fall, kanskje var han allerede pensjonist.

Nåvel, Kvalheim kontaktet som seg hør og bør den stedlige norske ambassadør ved ankomsten til Berlin, viste ham introduksjonsbrevet, og dermed hadde vi det gående. I et mangesiders fortrolig notat til Utenriksdepartementet besværet ambassadør Borgen seg over denne utidige ambassadesekretæren som gjorde ting hun ikke burde.

Som vanlig reagerte UD uten å undersøke saken nærmere. I et brev stemplet «Fortrolig» fikk jeg mitt pass påskrevet. Det gikk ikke an at jeg drev og skrev brev til «en høytstående tjenestemann i DDRs utenriksministerium». Jeg tenkte tilbake på mine mange hyggelige og interessante samtaler med Hintzmann og mintes sågar at han hadde gitt referenten beskjed om å legge ned pennen da jeg under min avskjedsvisitt hos ham ble overrakt en bok i gave, en oppmerksomhet som normalt ikke ble avreisende ambassadesekretærer til del. Nåvel, selvsagt kunne Hintzmann ha i oppdrag å «verve» meg. Men jeg følte meg trygg på at det ikke var noe i mitt

liv som kunne brukes til pressmiddel og jeg visste meget vel at mine meninger neppe var representative for de kretser som han var interessert i. Derfor hadde jeg utvekslet synspunkter med ham om mange emner, politiske såvel som upolitiske. Jeg bestemte meg for å holde en hyggelig om enn litt ironisk tone i mitt svarbrev til departementet. Jeg innledet med å si at jeg hadde notert at min privatkorrespondanse var gjort til gjenstand for Departementets interesse og instruks og avsluttet med at jeg i henhold til instruksjonen skulle avholde meg fra å skrive introduksjonsbrev for norske journalister for fremtiden. Det har jeg faktisk også overholdt.

Under oppholdet i DDR var jeg blitt oppmerksom på en kvinnediskriminerende bestemmelse i den norske statsborgerloven. Det gjaldt norske kvinner som var blitt gift med tyske statsborgere under og like etter krigen og som i Norge ble nektet den konvensjonsfestede retten til å få sitt opprinnelige statsborgerskap tilbake. En av de stortingsrepresentantene som oppholdt seg i New York i forbindelse med arbeidet i FN var justiskomiteéns formann Helen Bøsterud, og jeg tok saken opp med henne. Bøsterud ble interessert og lovet å ta saken opp i justiskomiteéen, men noe senere fikk jeg beskjed om at «de» ikke ønsket endringer.

Da Karin Stoltenberg noe senere kom til New York for å forsvare Norges første rapport i henhold til Likestillingskonvensjonen, fikk hun spørsmål fra DDRs representant om det i den norske statsborgerlovgivningen fantes kvinnediskriminerende bestemmelser. «Jeg ante ingenting om det, men jeg bare sa nei», uttalte ekspedisjonssjefen da hun på delegasjonen skulle rapportere om gjennomgangen. Jeg påpekte at hun i så fall hadde gjort seg skyldig i en grov usannhet, og Karin Stoltenberg ble fortvilet. Dette skulle hun se til å få rettet på så snart hun kom hjem. Men intet skjedde, og noe senere tok jeg kontakt med Karin Stoltenberg. Hun kunne fortelle at hun hadde laget et notat om saken til Justisdepartementet straks hun kom tilbake til Norge, men «de» mente at det var ikke nødvendig med endringer.

Den gang var jeg bortimot femten år yngre og ikke så erfaren som jeg er nå. Når Helen Bøsterud og Karin Stoltenberg snakket om «de» trodde jeg de mente henholdsvis Justiskomiteéen og Justisdepartementet. Senere har jeg jo forstått at de refererte til andre krefter, antagelig den personen som Gerhardsen hadde fått råd fra når han forega at «noen har snakket sammen».

FISK SEL HVAL OG EVENSEN

I 1980-årene var det ennå en ufravikelig regel at ingen saksbehandler kunne få mer enn to utestasjoner på rad. Jeg nærret ingen illusjoner om min popularitet i Administrativ avdeling og regnet med at jeg ville bli forsøkt skviset inn på Utenriksdepartementets kjedeligste kontor. Mottrekket var å søke bare en stilling, saksbehandlerstillingen i 1. administrasjonskontor, et kontor fagtjenestemenn som følger den uskrevne adferdskodeksen i UD ikke søker, men blir anmodet om å «ta», forutsatt at de har den rette holdning og de rette forbindelser. Jeg regnet derfor med å være eneste offisielle søker til stillingen.

Strategien ga full uttelling. Jeg fikk tilbud om et meget interessant arbeidsområde, på folkerettsrådgiver Evensens kontor. Der skulle jeg stelle med havrett og forvaltning av levende ressurser i havet.

Har du, min leser, noen gang tenkt over hvilke politiske og folkerettslige overveielser som ligger bak nyhetsbildet slik det fremvises på skjermen? Du har sikkert hørt at Svalbardtraktaten gir Norge suverenitet over denne øygruppen i Arktis, men vet du at ingen russiske representanter var med på å fremforhandle traktaten og at Sovjetsamveldet undertegnet som ledd i en hestehandel der Norge anerkjente Sovjetstaten som av de fleste regjeringer ble betraktet som en illegitim statsdannelse? Vet du at Fiskevernsonen rundt Svalbard, som ble opprettet i 1977, hittil er anerkjent av bare en eneste utenlandsk regjering, nemlig den finske? Alle andre regjeringer mener at Svalbardsonen enten er vanlig internasjonalt havområde eller et område underlagt Svalbardtraktatens næringsfrihet. Føl deg ikke dum, kjære leser, om du aldri har hørt om noe av dette. Jeg visste heller ingenting før jeg fikk problemene i fanget på folkerettsrådgiver Evensens kontor. Jeg oppdaget at når det gjelder forvaltningen av levende ressurser i havet, er det ikke bare den høyre og venstre hånd som driver politikk uten å kjenne til hva den andre gjør, Fiskeridepartementet har et helt håndballag som spiller uten mål og mening og like gjerne mot eget som mot motstandernes mål. Men forvirringen er antagelig bare tilsynelatende. Fiskeridepartementet er et nøkkeldepartement for de krefter som er ute etter å kompromittere den norske folkesjelen og ødelegge det vi forbinder med en rettsstat.

I to år holdt jeg på med fisk og sel og hval i Utenriksdepartementet. Saksfeltet ble flyttet rundt i tre forskjellige avdelinger, men jeg fulgte trofast med. Opplevelsene er nok til å fylle en bok for seg, så jeg lar dem ligge. Men jeg vil ikke unnlate å berette om Jens Evensens siste arbeidsdag i Det Kongelige Utenriksdepartement.

Jens Evensen var ekspedisjonssjef i Utenriksdepartementets Rettsavdeling og ble kjendis under EFforhandlingene først på syttitallet. Han var dyktig, arbeidssom og ikke så lite frittalende, og slike folk har aldri vært populære i UD. Motvillig hadde utenriksledelsen nominert ham som norsk kandidat til en dommerstilling ved Den internasjonale domstolen i Haag, det mest prestisjefylte verv en folkerettsjurist kan oppnå. Da Treholtsaken eksploderte, mente utenriksminister Stray at Evensen burde trekke sitt kandidatur, men Evensen nektet. Mer eller mindre alene, men med tilgang til et nærmest ubegrenset reisebudsjett, drev Evensen sin valgkampanje - med formidabel suksess. Hans stemmetall i Hovedforsamlingen var blant de høyeste som noen dommer i Haag har oppnådd.

Så skulle man vel tro at denne UD's store sønn ville bli behørig feiret når han gikk over på norsk statspensjon i øverste lønnsklasse og i tillegg kunne håve inn en liten million i året i den prestisjefylte jobben i Haag. Evensen trodde iallfall at han ville bli invitert opp til utenriksministeren og bli behørig avtakket med et glass sekt i alle ekspedisjonssjefenes nærvær, slik skikken nå engang var i det huset der Evensen hadde tilbrakt et utall arbeidsår og sett andre ekspedisjonssjefer komme og gå. Men det var ikke gitt noen skriftlig beskjed om en slik tilstelning, og Evensen lot til å

være bekymret. Formelt sett var han jo ikke lenger ekspedisjonssjef. Evensen hadde visstnok fraskrevet seg sitt embete som ekspedisjonssjef i Rettsavdelingen da han lot seg utnevne til statsråd for Arbeiderpartiet, og i tiden etter den borgerlige regjeringsovertakelsen hadde han hatt en meget uklar stilling, som folkerettsrådgiver underlagt utenriksministeren direkte, med en byråsjef, en saksbehandler (jeg) og en kontordame i sin stab. Alle som kjente Evensen, visste at formuleringen «underlagt utenriksministeren» var en frase. Evensen tok ikke ordrer fra noen. Han var en embetsmann av den gamle skolen. Jeg holdt det slett ikke for usannsynlig at Evensen var blitt tilbudt en regjeringstaburett for å få ham bort fra den viktige stillingen som ekspedisjonssjef. I forbindelse med en utredning av spørsmålet om Norge skulle tilslutte seg FN-konvensjonen om traktatretten, folkerettens grunnlov, hadde Evensen satt hensynet til internasjonal rett foran hensynet til toneangivende kretser i Norge. Evensen var derfor ikke bare upopulær i borgerlige kretser, han var også regnet som en «farlig» mann i maktens innerste sirkler i Arbeiderpartiet. Det var derfor ikke fritt for at jeg i mitt stille sinn regnet med at de motstandere Evensen selv kanskje ikke visste at han hadde, ville benytte anledningen til å gi ham et spark. Utad sett ga jeg naturligvis uttrykk for at innkalling til avskjedstilstelningen sikkert hadde foregått pr. telefon.

Utpå formiddagen ringte telefonen hos kontordamen vår. Det var Strays sekretær som ga beskjed om at Evensen var ventet i 4. etasje. Endelig, altså. Evensen hadde vært engstelig for at det kunne ha blitt glemt at han hadde sin siste arbeidsdag for den norske stat akkurat denne dagen. Han rettet seg opp, og med et stort smil gikk han av sted for å få behørig takk for sin innsats til Norges beste. Et kvarter senere kom han tilbake. Nå så han ut som en tordensky. Det var slett ingen takk å hente, Evensen var blitt kalt inn på utenriksministerens teppe for å få beskjed om at man forventet hans kommentarer til et femtisiders notat om Treholtsaken innen kontortidens slutt kl 1545. Slik endte dommer Evensens tjenestegjøring i Det Kongelige Utenriksdepartement.

TIL ØSTEN

Da jeg hadde arbeidet i Utenriksdepartementet i vel halvannet år, ble en saksbehandlerstilling i Bangkok ledig. Det var godt om ledige utestillinger på den tiden, og ikke mange som hadde lyst til å dra til Bangkok. Jeg var eneste søker og stillingen ble min. For første gang i mitt liv skulle jeg oppholde meg et sted der absolutt alt var ukjent: klimaet, språket, religionen og leveforholdene. Heller ikke Bjarne kjente Østen. Som ung hadde han reist til sjøs i mange år, men hans eneste kontakt med Asia var oljehavnene i Gulfen.

Av den såkalte stedsrapporten fikk vi inntrykk av at forsyningssituasjonen var vanskelig. Virkeligheten er den motsatte. «If it cannot be bought in Bangkok, it doesn't exist in the world» er et dekkende uttrykk, og det gjelder både varer og tjenester. Det handles og pruttes overalt, på skyskraperhotellene, i de store varehusene, på markedene og på fortauet utenfor de usleste rønner.

Etter tre år i Bangkok ser man fordomsfritt på det meste. Det er faktisk vanskelig å tenke tilbake og huske reaksjonene på alt det nye og ukjente. Men da Bjarne og jeg installerte oss i denne sydende millionbyen, var vi temmelig grønne. Dessuten var vi for første gang i vårt lange samliv alene, uten unger å ta hensyn til, og vi var umettelige på nye inntrykk.

Det vil imidlertid bære galt av sted dersom du, leser, som kanskje har kjøpt denne boka for å lære om internasjonalt samarbeid, skulle bli belemret med min manns og mine private opplevelser i dette Smilets Land der de nasjonale dansene er den beste budbærer om kulturen. Dersom du som turist besøker Oriental Hotels «folklorerrestaurant» Sala Thai, vil du få thailandsk mat og bli underholdt av grasiøse dansere som ser ut til å bevege seg uten den minste anstrengelse. Men ser du nøyere etter, vil du se muskler som spiller under huden, thaidans er en uhyggelig anstrengende og disiplinert kunstart. Dersom du så får vite at de grasiøse fingerbevegelsene oppstår fordi man har trukket fingrene ut av ledd på danserinnen da hun var i elleveårsalderen, så forstår du kanskje at Østens kultur kan fortone seg som nokså fremmedartet og ikke så lite skremmende. Kanskje går man etter hvert litt i surr om hva som er tiltrekkende og hva som er fryktelig stygt. Det gikk iallfall opp for meg at verdier som blir betraktet som absolutte i vår vestlige verden er høyst relative i en annen kulturkrets. Men det var arbeidet på ambassaden du var interessert i, ikke sant?

Det var ikke bare Bjarne og jeg som syntes Bangkok var spennende, «alle» syntes det. Aldri i mitt diplomatiske liv hadde jeg kunnet forestille meg at norske politikere og byråkrater kunne finne så mange påskudd for et stop-over i Bangkok. Det krydde av stortingsrepresentanter, ministre og alminnelige dødelige. Det kunne blitt mange interessante historier, men jeg skal skåne de fleste. Jeg skal bare berette en eneste ministerhistorie, og årsaken til at jeg velger akkurat denne er at jeg ikke har opplevd den selv, men fått den fortalt av begge parter, en ambassadør som nå er pensjonist og en minister som nå er riksrevisor.

Altså: En dag innløp det til ambassaden en telefax fra Fiskeridepartementet om at fiskeriministeren og hans hustru ville avlegge et privat besøk i Bangkok den påfølgende weekend og at «Ambassaden bes tilrettelegge besøket». Bjarne og jeg skulle akkurat på ferie, billetter var bestilt, koffertene var pakket, alt var klart. Men ministerbesøket ville kollidere med den store, årlige golfturneringen i Pattaya og ambassadøren var golfrelst, ergo pekte barometeret mot krise. Jeg tilbød meg ikke å forandre mine ferieplaner og ambassadøren fant det for galt å be meg. Dette skulle han ordne.

Nå er det selvfølgelig slik at når en statsråd (iallfall en arbeiderpartistatsråd) lar sende en slik telefax fra sitt departement, så forventes det full oppvarming med ledsagertjeneste, gratismåltider og sightseeing fra den flaggsmykkede representasjonsbilen med ambassadøren henter på flyplassen til samme ekvipasje bringer den tilreisende ministeren og ektefellen tilbake til flyplassen ved avreise. Helst bør det også tilbys overnatting i ambassadørboligen så ministeren kan inntjene et nattillegg eller to.

Men i dette tilfellet handlet det om en ambassadør som om bare fire måneder skulle gå over i pensjonistenes rekker, som ikke likte Arbeiderpartiet, som så rødt når noen forsøkte å ødelegge en golfturnering for ham og som dessuten ikke ga ut en eneste baht uten at det var påtrengende nødvendig. Hvordan skulle dette gå?

Joda, ministerparet ble hentet på flyplassen med representasjonsbilen, kjørt til Oriental Hotel og installert i en suite med spesialrabatt. Ambassadøren satte seg ned for en prat, og ministeren, som nærmest hadde forventet et ferdigskrevet program, fremsatte sine sight-seeingsønsker. Jo, sightseeing måtte vel kunne la seg ordne, mente ambassadøren, «bare vent et øyeblikk». Få minutter senere var ambassadøren tilbake. I resepsjonen hadde han hentet en bunke brosjyrer over de utallige sightseeingstilbudene som hotellet kunne oppdrive, luksusomvisninger til luksuspriser. «Bare vær så god å velge ut de turene dere vil ha og si fra i resepsjonen», sa ambassadøren, «så henter jeg dere her på hotellet søndag kveld».

Ministeren frådte av raseri. Dette måtte straffes strengt. Ved hjemkomst tok han straks kontakt med utenriksministeren og ba om at vedkommende ambassadør øyeblikkelig ble hjemkalt eller forflyttet. Det er presedens for sånt i Arbeiderpartikretser. Etter et besøk i Kina forlangte angivelig tidligere statsminister Nordli at ambassadøren skulle forflyttes, og det ble gjort. Men akkurat i dette tilfellet fortonte en slik reaksjon seg som temmelig drastisk. Det ville unektelig blitt et visst oppstyr dersom en ambassadør med over 40 års plettfri vandel skulle blitt avstraffet akkurat i det han skulle ta til med avskjedsselskapene og motta statens anerkjennende gave og blomsterbukett til samlet verdi ikke over kr 600,-. Så ambassadøren berget stillingen, såvidt det var. Hvor nær stupet han hadde beveget seg, vet han nok ikke før han leser denne boka. Forsøket på å få ham forflyttet kjente heller ikke jeg til før vedkommende minister, da stortingspresident, nå riksrevisor, med den selvfølgeligste mine av verden berettet historien ved et kafébord i Genève, sågar med en journalist til stede.

U-HJELP I PRAKSIS

Å være diplomat i Bangkok innebærer å bevege seg mellom ytterligheter. Rikdommen er overveldende, men det er også fattigdommen. De som kan betale, får en personlig service som nordmenn knapt kan forestille seg, de som allerede er i samfunnets bunnskikt, blir ydmyket, trakassert og utsatt for uhyggelige fysiske og psykiske overgrep.

De virkelig rike er de som eier eller har solgt land i sentrum av Bangkok eller opptrer som mellommenn for internasjonale organisasjoners «hjelparbeid» i de ressursrike landdistriktene. Da jeg kom til Thailand, hadde kambodsjsanske flyktninger vært innesperret i konsentrasjonsleire i Thailand i 7-8 år. Deres eneste funksjon var å tjene som lokkemat for penger fra verdenssamfunnet - penger som naturligvis havnet i lommene til thailandske generaler og thaikinesiske forretningsmenn.

En av mine oppgaver var å delta i behandlingen av budsjettet til det som kaltes United Nations Border Operation (UNBRO), som var en egen administrativ enhet fordi ingen av FN-systemets eksisterende organisasjoner ville påta seg ansvaret for en korrupsjon som selv i FN-målestokk fortonte seg som uhyrlig. På det første møtet jeg deltok i henvendte jeg meg til en mer erfaren kollega, pekte på budsjettforslaget og sa: «Hva er dette som heter Affected Thai villages programme?» «Å, du mener Affected Thai Generals programme», svarte kollegaen med et smil og la til: «De vil jo ha det slik, ja, Norge også». Det var naturligvis riktig. Tross mange rapporter om høyst utillatelige forhold, fortsatte norsk UD å yte bidrag til ufattelige menneskerettskrenkelser - over nødhjelpskapitlet i statsbudsjettet!

NORAD var grundigere i sin prosjektvurdering, og de lyttet også i stor utstrekning til råd fra ambassadeansatte. Vi for vår del la vinn på å gjøre grundig arbeid. Et prosjekt som fikk anbefaling var en kristelig organisasjons forslag om å bygge daghjem i slummen i Bangkok. De drev allerede en barnehage, men plassen var for liten, og de ville bygge nytt. NORAD var skeptisk. Tanken var at det skulle foregå religiøs påvirkning i lokalene, og det var imot NORADs regler. Jeg besøkte den eksisterende barnehagen et par ganger og fikk et meget godt inntrykk. Det endte med at jeg ga prosjektet full støtte, og NORAD bevilget pengene, et ganske stort beløp. «Når krybben er tom, bites hestene», sier ordtaket, men det passet ikke her. Etter at pengene var blitt overført, begynte misjonærene å strides om tomtevalget. Det endte med full krig, og et år senere kom lederen stille og rolig til ambassaden med en bankanvisning på hele støttebeløpet pluss renter. Prosjektpersonalet hadde delt seg i flere leire og hadde sågar skiftet organisasjonstilhørighet, byggeprosjektet var skrinlagt og nå ble NORADbevilgningen tilbakebetalt.

Et prosjekt som så vakkert ut på utsiden, men var nokså markstukket inni, var ledet av en kvinnelig thailandsk jurist som arbeidet på USAs ambassade. Hun hadde gode kontakter i diplomat- og pressemiljøet og hadde allerede greid å håve inn femti tusen kroner fra Norges Husmorforbund til sitt prosjekt, et senter for misbrukte unge jenter. Nå vurderte de nordiske bistandsorganisasjonene å støtte prosjektet med flere millioner, og ambassaden ble bedt om å vurdere prosjektet.

Jeg meldte naturligvis min ankomst til senteret, og regnet med at det ville bli lagt opp til en imponerende seanse av nød og elendighet. Jeg hadde ikke forregnet meg. Den fremmelige juristen la ut om elendigheten og sine gode gjerninger, og jeg lyttet høflig og deltakende. Til besøket hadde jeg imidlertid tatt med meg et par av ambassadens lokalansatte og gitt dem instruksjoner om hva de skulle finne ut. Tilbake i bilen fikk jeg full rapport: De «misbrukte» jentene var arbeidssøkere fra Nord-Thailand som var blitt plukket opp på jernbanestasjonen ved ankomsten til Bangkok et par dager i forveien. Nå var de ulykkelige fordi de trodde de ville bli hjemsendt og måtte begynne å spare penger til ny billett. Spebarna på «mødre hjemmet» var solgt til amerikanske adoptivforeldre, men mødrene måtte amme dem i tre uker mens papirene ble ordnet. De lokalansatte hadde også plukket opp rykter om at det fantes misbrukte jenter på senteret. Det var den kvinnelige juristens ektemann som fra tid til annen lot sine lyster få fritt utløp.

Det ble ingen NORAD-sponsing av prosjektet, iallfall ikke så lenge jeg var i Bangkok. Men den thailandske juristen har fått sitt storprosjekt, finansiert av det japanske Sasakawafondet, et fond grunnlagt av en japansk våpenhandler som i Anders-Jahrestil har søkt å hvitvaske sitt navn med penger til veldedige formål. Sasakawafondet er også kjent i Norge. Det har gitt Gro Harlem Brundtland en miljøpris.

PÅ STATENS REGNING

Mange thaier lever langt under fattigdomsgrensen, men nesten ingen sulter. Det har sammenheng med den buddhistiske religionen som gjør det nærmest umulig for en thai å vite at en nabo er i nød uten å hjelpe. Dessverre strekker ikke hjelpsomheten så langt at de anser seg forpliktet til å hjelpe «faranger», fremmede. Turister som har brukt opp reisekassen og slått seg til lenger enn visumreglene tilsier og flyktninger som ikke får støtte av noen internasjonal organisasjon, havner i Apeburet, eller immigrasjonsfengselet, som det heter offisielt.

Immigrasjonsfengselet i Bangkok er for meg bunnen av institusjonalisert elendighet. I et rom på 60-70 kvadratmeter tilbringer opptil 120 menn 24 timer i døgnet, noen i flere år. Deres eneste «forbrytelse» er at de er utenlandske statsborgere og uten penger til å komme seg hjem. Det serveres en tallerken ris hver dag. Ellers overlever fangene på mat som besøkende stikker til dem gjennom sprinklene, oftest bananer, derav navnet Apeburet.

Vi hadde ganske ofte nordmenn i Apeburet, men sjelden lenge ad gangen. Bjarne hadde oppgaven med å trøste dem og gi dem mat. Under besøkene ble han også kjent med andre fangers historie. Det fantes bl.a. en etnisk vietnameser som hadde bodd i Thailand hele sitt liv, men som ikke hadde «papirer». Han var blitt tatt i en razzia og sendt til Apeburet to år tidligere. Bjarne syntes synd på ham og ba meg gjøre noe. Jeg mente han kunne få det bra i en av flyktningeleirene for vietnamesere, hvor både hans thaikunnskaper og ferdigheter som sykkelreparatør kunne komme til anvendelse. Etter en papirmølle uten like lyktes det å få til en overføring. Mannens takknemlighet kjente ingen grenser. Det siste jeg hørte fra ham, var at han søkte gjenbosetting som kvoteflyktning i Norge. Akkja, kineserne har et ordtak om at hvis du redder livet til en mann, blir du ansvarlig for resten av hans liv. Fremmedartet, ikke sant?

En som ble sittende lenge i Apeburet, var en norsk sosialklient som hadde reist til Østen på enveisbillett, og skrekk og gru, han hadde gjort det samme en gang før, for noen år siden, og blitt hjemsendt på den norske stats regning. Nå bestemte saksbehandleren i 3. administrasjonskontor, den myndige Sol Vigtel, at mannen skulle straffes, og det hardt. Altså: Ingen penger fra Den Norske Stat til hjemsendelse av misdederen. Hver morgen ringte representanter for ambassader og hjelpeorganisasjoner for å gjøre oss oppmerksom på at det satt en nordmann i Apeburet. Bjarne ble lei av å bringe mat og dårlige nyheter, men Sol var urokkelig. Til slutt lyktes det ved intervensjon på høyere hold i departementet å få til en forhandlingsløsning. Mannen skulle få reisepenger mot for alltid å fraskrive seg

retten til å inneha norsk pass. Det var en lettet sosialklient som satte seg på flyet fra Bangkok - etter sin siste utenlandsreise. Her jeg sitter og skriver kommer jeg på at denne mannen er en av dem som vil få fordel av Schengen-avtalen og EØS. Snart kan han komme seg ut i verden igjen. Og Sol Vigtel er blitt pensjonist. Han behøver ikke å frykte nye represalier.

Jeg for min del lurte på hva som gjøres for å hindre maktmisbruk overfor samfunnets svakeste. Mot slutten av det året da denne episoden fant sted leste jeg i salderingsproposisjonen at Utenriksdepartementet kunne overføre nesten hele bevilgningen på kontoen Hjelp til nordmenn i utlandet til annet bruk. Det hadde ikke vært behov for pengene .....

I andre etater var pengesekken vid åpen. En dag kom det en middelaldrende afghaner til ambassaden. Han var i følge med en thai på samme alder og en purung jente. Afghaneren viste frem sit nyutstedte norske fremmedpass og kunngjorde at han skulle gifte seg med jenta. Jeg vurderte situasjonen. Jenta satt og småsippet. Thaien var tydeligvis ikke faren, men en profesjonell menneskehandler. Nei, dette kunne jeg ikke være med på. Jeg sa at ambassadens myndighet når det gjaldt utstedelse av ekteskapspapirer var begrenset til norske statsborgere og at jeg derfor ikke kunne hjelpe. Men dersom han kjøpte en tur-returbillett og skaffet pass til sin tilkommende brud, kunne hun jo besøke ham i Norge og ekteskapet kunne eventuelt inngås senere. Min tanke bak dette forslaget var å gjøre det umulig for ham å få norske myndigheter til å betale billetten for jenta, idet regelverket tilsa «familiegjenforening» kun mellom ektefeller og barn/foreldre. Men der var jeg langt på jorden. Mannen ba om å få låne telefonen for å ringe flyktningekonsulentene i Oslo. Med mine egne ører hørte jeg ham be om 20 000 kroner til det omhandlede formål og gi instruksjoner for overføring av pengene. Afghaneren var heller ikke engstelig for å fortelle meg hvordan han hadde fått ideen om å skaffe seg en thaikone. Han bodde på flyktningeskippet «Fridtjof Nansen» og der var det andre som hadde fått ideen før ham. Slik jeg oppfattet situasjonen, ble det drevet en lukrativ prostitusjonsring - med statsstøtte til billettutgiftene.

Akkurat på dette tidspunkt hadde ambassaden et annet billettproblem. Det gjaldt en norsk statsborger, en jente på fjorten år. Faren hadde vært sjømann, men var død i kreft og den thailandske moren var rusmisbruker. Vi hadde tatt kontakt med familien i Norge og tanten og onkelen var villige til å ta jenta i huset - om bare noen ville betale billetten. Ambassaden tok saken opp med Utenriksdepartementet, men ikke tale om at noe var å hente der. Vi prøvde andre offentlige instanser, men svaret var og ble nei. Til slutt ble det skaffet penger til billett fra private kilder.

Det var ikke fritt for at ambasadesekretær Taftø var irritert over de prioriteringer som norske myndigheter tydeligvis la til grunn. I et notat med tittelen SEX-REISER MED STATSSTØTTE ble rette vedkommende gjort oppmerksom på at Norge kunne pådra seg ansvar etter den eldgamle konvensjonen om hvit slavehandel dersom det viste seg at prostitusjonsvirksomhet ble støttet med offentlige midler. Notatet ble visstnok lest i vide kretser, og trolig ble det også

reagert. Fra Oslo kom det iallfall ikke flere utlendinger med fremmedpass og ba om økonomisk eller annen bistand til å få thaikoner til Norge.

Derimot fikk vi telefax fra Gjøvik. En politisk flyktning fra Bangla Desh hadde fått et større pengebeløp for å forsøke å få sin kone og sine barn ut av Bangla Desh. Siste gang flyktningekontoret hadde hørt fra mannen var i Bangkok, men det var lenge siden, og nå fryktet de for at noe hadde tilstøtt ham. Om vi kunne prøve å oppspore ham og få ham til å ringe flyktningekonsulenten? Utrolig nok er det relativt lett å finne utlendinger som oppholder seg i Bangkok. Etter et par-tre dager kom mannen til ambassaden for å ringe «hjem» til Gjøvik. Neida, han hadde det bare bra, alt gikk fint, men han trengte mer penger. Rundt tre tusen dollars skulle forhåpentligvis rekke.

Et par uker senere kom mannen til ambassaden, strålende av lykke, med en thaikvinne ved sin side. Han skulle gifte seg og trengte de nødvendige papirer. «Men du har da kone og barn i Bangla Desh», innvendte jeg. «Langtifra», mente mannen, henne hadde han skilt seg fra, og ville jeg ikke tro ham, så kunne jeg ringe hans bror i Bangla Desh som hadde vært vitne da han gjentok skilsmisseerklæringen de foreskrevne tre ganger. Tja, hva skal man si til sånt? Jeg tok tilflukt til den vanlige byråkratimetoden og sa: «Dette blir for vanskelig for meg, det må du ta opp på et annet kontor». Og har de ikke flyttet til Norge, så må vel «flyktningen» reise ut av Thailand hver tredje måned mens pengene til en god levemåte strømmer inn på hans norske bankkonto. Gadd vite hvor mange det er som i statistikken opptrer som «kvoteflyktninger» bosatt i en eller annen norsk kommune, men som det meste av året oppholder seg i sitt hjemlands nærhet, eller sågar driver business i det landet de opprinnelig kom fra?

FENGSELSFUGLER

Etter hvert ble det rutine å ha nordmenn innsatt i thailandske fengsler, men første gang er naturligvis det man husker best. Knappt en måned etter at jeg var på plass i Bangkok fikk vi melding om at thailandsk politi hadde arrestert to nordmenn. Begge var ettersøkt i Norge. Den ene satt i Immigrasjonsfengselet, det såkalte Apeburet. Han hadde ikke gjort noe straffbart i Thailand og var heller ikke ettersøkt for særlig alvorlige forhold i Norge. På ambassaden mente vi at han kunne settes på flyet og sendes til Norge uten følge. Men politiet hadde en annen vurdering. Her var det en mulighet til tjenestereise til Bangkok som måtte utnyttes. To staute, norske politifolk kom nedover og hentet misdederen hjem. I København ventet VG med journalist, fotograf og sjekkhefte, og hjemkomsten til en ubetydelig småsvindler ble dekket som et middels statsbesøk.

Den andre fengselsfuglen var det større problemer med. Ifølge thailandsk politi var han siktet for besittelse av narkotika, men fyren bedyret sin uskyld. Nå satt han i varetekt i påvente av at saken skulle komme opp, og jeg dro ut på mitt første besøk til et «ordentlig» fengsel i Thailand.

Det var en selsom opplevelse. Fangen viste seg å være en usedvanlig sjarmerende og ressursrik nordmann, men den historien han fortalte var grotesk. I fengselet var han blitt slått, lenket og tvangsvaksinert med den samme sprøyten som var blitt brukt til å vaksinere et tyvetalls andre. Alle nyankomne ble vaksinert, enten de ville eller ikke, fortalte han. Fordi han hadde motsatt seg vaksineringsen, ble han tatt helt til slutt, mens fire fanger holdt ham. Hva skulle jeg tro? Jeg resonerte i mitt stille sinn. Oppbankingen var sannsynlig, men umulig å bevise. Lenkene kunne jeg skue med mine egne øyne, de var ganske riktig påsmidd, ikke festet med låsemekanismer. Men vaksinasjonshistorien var for jævlig til å være sann. Selv om AIDS-faren offisielt ble nedtonet, visste alle at den var overhengende, og hepatitt var svært utbredt i Thailand. Jeg fattet en rask beslutning og ba om å få treffe fengselsdirektøren øyeblikkelig.

Senere, da jeg var mer erfaren, fikk jeg vite at en avtale med en fengselsdirektør er noe man anmoder om opptil uker i forveien, men av og til kan det lønne seg å være uvitende. En vestlig, kvinnelig diplomat som med den selvfølgeligste mine av verden ber om å bli vist til fengselsdirektørens kontor, sier man ikke nei til i et thailandsk fengsel. Få minutter senere sto jeg på toppsjefens kontor.

Fengselsdirektøren var hyggelig på grensen til det hjertelige, og jeg svarte naturligvis med samme mynt. Vi utvekslet de behørige fraser og til slutt kom jeg inn på denne nordmannen som hadde havnet i den ærede direktørens fengsel. Jeg forsto jo at han måtte ha gjort noe fryktelig galt ettersom han var lagt i lenker, og jeg forhørte meg interessert om han hadde forsøkt å rømme eller overfalle vaktene. Neida, det var ren rutine, forklarte fengselsdirektøren. Nyankomne ble holdt lenket ca. ni ukers tid for å lære seg disiplin. Men ettersom denne nordmannen jo var en landsmann av en så hyggelig diplomat, skulle han se om det ikke kunne la seg gjøre å forkorte denne lenkingsperioden noe. Jeg takket overstrømmende.

Men så var det dette vaksinasjonsprogrammet da. Jeg forklarte at epidemifaren ble tatt svært alvorlig i Norge, og som norsk var jeg nøye indoktrinert om alle de farer som urene sprøytespisser kunne føre med seg. Både norske myndigheter og jeg selv nærte en frykt for at vaksinasjonsprogrammet i den ærede direktørens fengsel kunne føre til at vår landsmann var blitt smittet med HIV-virus eller hepatitt og at han kunne bringe smitten med seg til Norge. «Nei, Madame, De kan ta det helt med ro», sa direktøren. «Her i Thailand er det bare folk i de høyere samfunnslag som er HIV-smittet, og det finnes naturligvis ingen slike i dette fengselet.» Tablå!

Den ressursrike, sjarmerende fangen hadde gode forbindelser i Norge. En av foreldrene var visstnok høyt oppe i Arbeiderpartiet. VG skrev nesten daglig om fangens situasjon og sendte tilmed egen reporter til Thailand. Denne journalisten kom til ambassaden for å få bistand til å komme inn i fengselet. Ambassadøren fryktet for at vi kunne komme i trøbbel dersom vi søkte adgang for journalisten uten å gjøre oppmerksom på at han var journalist og mente at vi måtte bruke rutinene for journalistbesøk. Etter min oppfatning kunne vi i så fall like godt la være å søke. Jeg valgte en mellomløsning og brukte rutinene for familiebesøk, men oppga journalistens yrke i tilknytning til navnet. Tanken bak var at vaktene som i

første omgang ville komme i kontakt med ambassadens brev ikke forsto engelsk og derfor ikke ville oppdage yrkestittelen. Planen virket. Journalisten hadde tatt opp et langt intervju på lydbånd før en eller annen i de indre gemakker oppdaget fadesen og avbrøt visitten. Denne journalisten var forresten litt uvanlig. Han sendte takkebrev og tilmed en liten julegave fra VG, et sett Pedrotegninger. Jeg fikk dem innrammet og har dem på veggen som et minne. De fleste journalistene som oppsøker ambassadene er ikke så høflige og omtensomme. De tar det som en selvfølge at utenrikstjenestens folk skal stå på pinne for dem og maser i det uendelige, men sender sjelden et ord til takk.

Til slutt klarte familien til den fengslede nordmannen noe som ingen andre klarte å gjøre dem etter i de tre årene jeg var i Bangkok. Det ble bevilget offentlige midler til kausjon. Med alle fullmakter dro jeg ut for å forhandle om frikjøp. Helt uten erfaring var jeg ikke. Da et norsk ektepar ble arrestert i DDR mens jeg var der, forsøkte myndighetene å få ambassaden til å betale 20 000 kroner for å få dem løs, men jeg svarte bare kaldt og rolig at slike folk ville vi på ingen måte betale for å få til Norge, de kunne sone den straff de hadde gjort seg fortjent til. Dermed slapp DDR-myndighetene ekteparet ut gratis. De ville heller ikke fø på vinningsforbrytere.

Forhandlingene i Bangkok gikk ikke fullt så glatt, men til sist ble vi da enige. Mot innbetaling av et gitt beløp skulle nordmannen slippe ut. Men nå hadde norsk politi brukt opp alle budsjettmidler. De hadde ikke råd til å komme og hente fangen. Vi fikk beskjed om å sette ham på flyet til København og la det stå til, så skulle de arrestere ham der og eskortere ham til Norge, der en lang, usonet fengselsstraff ventet. Nåvel, vi sendte alle opplysninger, flightnr., plassnr., ankomsttidspunkt osv.. Men da det kom til stykket, møtte politiet likevel ikke opp i København. Utrolig nok fant den ettersøkte nordmannen likevel veien til politihuset på Grønland. Men først hadde han en kjempefeiring på SAS-hotellet på VGs regning, en begivenhet som ble behørig omtalt over ørtten sider i Norges største avis.

Jeg har senere flere ganger sett denne nordmannens navn i avisene. Han har hatt verv som fangetillitsmann og deltar gjerne i den offentlige debatt med velskrevne og gjennomtenkte innlegg hvor han påpeker urimeligheter og utvekster på samfunnslegemet. Jeg har en mistanke om at denne mannen er en forkvaklet idealist som har fått systemet så totalt i vrangstrupen at han nærmest ser det som etisk høyverdig å leve som forbryter. En slags illegalist og ensom opprører, med andre ord.

PATPONG

Det er mange såkalte fornøylesgater i Bangkok. Hver gate spesialiserer seg på klientell fra ulike deler av verden. Slik finnes det gater spesialisert på europeere, amerikanere, arabere, homofile, lesbiske, kvinner som søker menn osv. De verste stedene annonserer ikke sin eksistens. Det er uanselige tehus der innehaveren av og til sender telefaxer til rike forretningsmenn i Hong Kong og i kode gjør

oppmerksom på at firmaet har fått inn en jente i førpuberteten «fresh from the country». Bare tanken på at slike steder finnes, gjør meg kvalm.

I europeergata Patpong er miljøet hardt, men slett ikke uten sjarm. Her arbeider de vakreste, dyktigste og språkmektigste jentene. Ulikt hva Kvinnefronten forsøker å innbille opinionen i Norge, er arbeids- miljøet velregulert og lønna relativt god. Når det gjelder «spesielle tjenester», er jentene sine egne herrer. Det er i realiteten jentene selv som velger sine partnere og får dem til å bite på, og miljøet har omforente kriterier for hva som regnes for «fast fisk». Når et høvelig ektemannsemne er i sikte, kan det gå hardt for seg. Jeg var en gang vitne til at to barjenter røk opp i regulært slagsmål om hvem som hadde «rett til» en forholdsvis kjekk kar som begge regnet som sin fangst. Det måtte fire håndfaste karer til for å skille jentene.

Ingen steder kommer dualismen i det thailandske samfunnet klarere frem enn i Patpong. Nakendans er forbudt etter thailandsk lov, og i lokalene på gatenivå har de dansende jentene tangatruser på seg. Men i andre etasje kommer trusene på bare hver gang det lyder et fløytesignal fra vakta i trappa. Det betyr politikontroll, og i løpet av 5-6 sekunder har underholdningen skiftet karakter. Dersom politioffiserene ikke får de avtalte «beskyttelsespengene» eller en konkurrent betaler godt, sitter politifolkene stand-by - i full uniform. Sånt er naturligvis ikke omsetningsfremmende, og derfor er det ytterst sjelden at bareiere setter seg opp mot systemets uskrevne lover om skatter og avgifter til forretnings-haier og politigeneraler, mens de parlamentsfastsatte, skrevne lovene brytes hele tiden og anvendes som et slags ris bak speilet.

Et besøk i Patpong var inkludert i alle omvisninger som Bjarne og jeg tok tilreisende med på. Et slikt besøk ga et unikt bilde av svært mange forhold når det gjaldt tankegang og maktstrukturer i det thailandske samfunnet. Samtidig var det naturligvis pirrende å være vitne til et show som man i vestlige land må betale tusenvis av kroner for å få bivåne - om man da er interessert og kjenner til hvor slike tilstelninger finnes. Men den aldrende ambassadøren hadde aldri satt sin fot i denne syndens pøl. Det var en kilde til stadig småerting, særlig i forbindelse med den årlige julelunsjen i den norske forretningskolonien hvor nachspielet foregikk i Patpong og - iallfall for enkeltes vedkommende - begynte med besøk i et massasjeinstitutt.

Julelunsjen foregikk alltid på Oriental Hotel, bare 5-6 kilometer unna, men i den utrolige Bangkoktrafikken bortimot en times kjøretur fra strøket der ambassaden og våre boliger lå. Vi var vant til å tenke økonomisk og økologisk, og både ambassadøren og jeg fikk haik med kansellisten, en gravid småbarnsmamma og sjømannshustru og noe av det skikkeligste man kan tenke seg. Mot slutten av lunsjen gikk hun bort til ambassadøren og meddelte at vi to damene hadde latt oss overtale til å bli med i Patpong en liten tur, «en halv times tid, bare» og at hjemturen derfor kom til å gå via denne fornøyelsesgata. Ambassadøren mottok beskjednen i taushet og kansellisten kom nokså slukøret tilbake. Vi hadde naturligvis

ingen interesse i å gå på bar eller massasjeinstitutt, men sagt er sagt og gjort er gjort, og vi fikk vel følge opp.

Da vi skulle gå ned i garasjen for å sette oss i bilen, hadde ambassadøren plutselig allverdens samtaler han skulle avvikle. Sågar med dørvakten innledet han en lengere konversasjon, til dennes forbauselse og henrykkelse. Plutselig forsto vi årsaken. Langt borte i den tettpakke trafikk fikk vi se den norske representasjonsbilen snegle seg frem, og noen minutter senere holdt Chuan opp døra for den innstigende norske ambassadør. Kansellisten og jeg klarte å holde oss alvorlige inntil bilen med ambassadesjåfør og ambassadør var vel rundt svingen, men da knakk vi sammen i latter. Heller enn å være med til Patpong midt på blanke ettermiddagen eller eventuelt spandere 30 kroner på en hotelltaxi hjem hadde ambassadøren umiddelbart gått og ringt til sjåføren for å utkommandere ham til en totimers ekstrajobb.

GIFTELYSTNE NORDMENN

Bangkok vrimlet av giftelystne europeere, selvsagt også nordmenn. Mange av dem hadde nok liten idé om hva de gikk til. De fleste thailandske kvinner er som samfunnet de kommer fra, vakre, myke, vennlige og velpolerte utenpå og harde og nådeløse innvendig. Det var ikke få skuffede nordmenn som henvendte seg til ambassaden når den første kjærlighetsrusen var over. Jeg husker særlig en. For ham var skilsmisse ikke godt nok, han ville ha ekteskapet omstøtt etter å ha oppdaget at hans hustru hadde arbeidet som gledespike i mange år og hadde to barn som vokste opp hos bestemora på landsbygda i Thailand. Faktisk fantes det i den gamle ekteskapsloven en omstøtelsesparagraf som kunne ha vært brukt i et tilfelle som dette, men mannen var uheldig, han hadde oversett foreldelsesfristen for å gjøre slike opplysninger gjeldende. Den var svært kort, bare 6 måneder etter at ektefellen hadde fått kjennskap til de forhold som omstøtelseskravet bygget på.

Men oftest møtte vi de gifteglade i den første fasen, når de var på vei til thailandske myndigheter for å registrere sitt ekteskap og trengte papirer på at det ikke forelå noen ekteskapshindring. Slike saker hadde vi nærmest annenhver dag og vi hadde utviklet rutiner som medførte at kansellisten og jeg ikke behøvde å snakke med hver enkelt ekteskapskandidat, men kunne nøye oss med å sjekke skriftlige opplysninger mot fremlagt dokumentasjon. En dag ringte resepsjonisten og sa at det var en nordmann som absolutt måtte få snakke med ambassadesekretæren. Ute i venterommet satt et par, en norsk mann og en thailandsk kvinne. Mannen kunngjorde at de ville gifte seg, altså en sak av enkleste slag. Jeg så litt bebreidende på resepsjonisten, hentet de nødvendige skjemaer og forklarte i rivende fart hva som måtte fylles ut. «Ånei», det var nok ikke så enkelt, sukket mannen og ba om å få komme inn på kontoret så han slapp å fortelle hva saken gjaldt mens andre gikk til og fra.

Nåvel, i min lange karriere i utenrikstjenesten hadde jeg aldri avvist noen som ba om å få snakke med meg, og selv om jeg hadde det svært travelt, hadde jeg ikke tenkt å innføre noen ny praksis. Paret fikk komme inn på kontoret, hushjelpen

serverte kaffe og vi pratet litt om løst og fast på engelsk før mannen på norsk begynte å forklare problemet. Det var jo dette at de ville gifte seg, sukket mannen og så satte han de blå øynene i mine og tok liksom sats: «Men så er det det at det står Mr. i identitetskortet hennes. Ja, jeg visste ingenting før Bjørn på Oslo Bar fortalte meg at hun har vært mann. Du må tro meg, det er ingen forskjell!» Slik jeg vurderte denne heilnorske bygdegutten fra «dalom», hadde han kanskje en begrenset erfaring å bygge på, men det var ikke min sak, hvor mye han enn tilla min oppfatning vekt. Jeg fikk holde meg til det vesentlige. «Du er vel klar over at det ikke kan bli barn i dette ekteskapet», fastslo jeg, og mannen sukket igjen. «Ja, jeg forstår jo det, og det er så klart et savn, men så er det jo det at hun har en liten niese som vi kan få adoptere.» «Javel, da er jo saken biff», sa jeg. «Dere går frem på følgende måte: Hun søker pass for turistbesøk i Norge og kjøper tur-returbillett. I Norge søker hun så om midlertidig oppholdstillatelse for å flytte sammen med deg og når oppholdstillatelsen er i orden, leverer hun sine thailandske sykehuspapirer til et norsk sykehus og blir undersøkt der hvoretter norske myndigheter kan gi statusendring fra mann til kvinne.» Mannen takket, himmelfallen over en så enkel løsning på et for ham uoverstigelig problem. Det mannen ikke visste, var at dette var det tredje tilfellet hvor en nordmann ville gifte seg med en kjønnsoperert thai, og de to foregående hadde på ingen måte fått så hurtig og grei beskjed.

KULTURSAMARBEID

Bare noen dager etter at vi var kommet til Thailand sto det et interessant foto i den engelskspråklige avisen Bangkok Post. Det var et bilde av midnattsolen, og av teksten fremgikk det at den store kong Chulalongkorn egenhendig hadde fotografert det under sitt besøk i Norge i 1907. Selv om jeg var nykommer i Thailand, hadde jeg fått med meg såpass at det thailandske kongehuset nøt en enorm respekt, og den døde kong Chulalongkorn hadde en posisjon som omtrent tilsvarte Olav den Hellige i Norge, bare med den forskjell at Chulalongkorndagen var offisiell helligdag i Thailand mens olsokfeiringen i Norge for folk flest er Spelet om Heilag Olav på Stiklestad. Siden vi befant oss i 1986, regnet jeg fort ut at her var det akkurat passe tid til å prøve å lage noen jubileumsmarkeringer som kunne bidra til å gjøre Norge kjent i Thailand og Thailand kjent i Norge. Først måtte det bringes på det rene hvilke steder i Norge den thailandske kongen hadde besøkt. Jeg rekvirerte gulnede dossiers fra UD om forbindelsene mellom Norge og Thailand 1905 -1910, men der fant jeg ikke stort, bare en håndskrevet innberetning fra ambassadør Fridtjof Nansen i London om at den thailandske konge aktet seg på et lengere besøk i Norge, inkognito.

Større hell hadde vi med undersøkelsene i thailandske kilder. Etter at vi møysommelig hadde nøstet oss opp til riktig nivå, kom det en dag to ærverdige museumsfolk til ambassaden, bærende på kong Chulalongkorns private fotoalbum med over 100 fotos fra Norgesturen. Jeg gikk gjennom materialet i museumsfolkernes påsyn. Teknisk sett var bildene som feriefotos flest, stort sett elendige, men med en og annen perle iblant. Kulturhistorisk så jeg straks at jeg

hadde en skatt mellom hendene. Jeg forhørte meg om mulighetene til å få bildene kopiert. Jo, det kunne la seg gjøre, men det måtte betales for arbeidet, 5 baht (knappt 2 kroner) stykket. Jeg bestilte straks to sett av samtlige bilder.

Da de bestilte bildene kom, hadde jeg allerede en plan for hvordan materialet kunne gjøres kjent, og ambassadøren undertegnet et brev der vi ba om å få sende ut en pressemelding via NTB om at vi kunne skaffe bilder fra turen til lokalaviser og museumsfolk som var interessert i dette stoffet. Vi hadde også fått tak i kongens dagbok fra turen og kunne studere hvordan en potentat fra Østen så på norske forhold ved begynnelsen av århundret. Men kulturkontoret i UD ga oss aldri noe svar på henvendelsen. Derimot fikk vi et par uker senere kopi av et brev fra UD til et eller annet museum i Oslo hvor bildene ble oversendt «for den interesse det måtte ha».

Men i mellomtiden hadde en pensjonert NRK-mann i Bangkok fått høre om disse bildene og kommet på en strålende idé. Hvorfor ikke prøve å få thailandsk fjernsyn til å reise i kong Chulalongkorns fotspor? Som tenkt, så gjort. SAS og Thai International tente på ideen og til sist fikk vi også et besøk av thailandske TV-journalister inn på UDs offisielle presseprogram. Det ble en knallsuksess. Hver dag i over en måned ble det sendt ti minutter med norske fjorder, fjell og byer på Thailands eneste TV-kanal, og Norge ble plutselig et spennende og eksotisk feriemål for den thailandske overklassen.

En vakker dag ringte kabinettsekretæren fra Det kongelige thailandske hoff. Han fortalte om den store interesse som denne programserien hadde vakt ved hoffet og antydte at HKH kronprinsesse Sirindhorn kunne ha interesse av å følge i sin oldefars fotspor til Nordkapp, forutsatt at hun fikk en mottagelse som ansto seg hennes rang. Altså var en formell invitasjon fra det norske kronprinspar, eller i det minste fra kronprinsessen, nødvendig. Saken ble øyeblikkelig rapportert hjemover med anmodning om at Slottet ble informert. Det varte og det rakk, men intet svar kom. Ambassadøren fulgte opp med telefonkontakter på høyeste nivå i UD i Oslo, men måtte skuffet konstatere at det ikke forelå noe svar fra kronprinsparets sekretariat. Da kom jeg til å tenke på at en av mine kullkamerater fra aspirantkurset i UD nå hadde stillingen som kronprinsesse Sonjas sekretær. En rask telefon, og dermed ble mine anelser bekreftet. Protokollavdelingen i UD hadde overhodet ikke tatt saken opp med kronprinsparet, de hadde lagt saken til side til den ordinære programgjennomgangen en måneds tid senere. Nå gikk ting fort, og lunsjinvitasjon på Slottet ble ordnet, men ambassadøren fikk en meget sur og fornærmet reaksjon fra Utenriksdepartementet for hans underordnedes bakdørstaktikk.

Denne kultursatsningen gikk over hele min treårsperiode i Bangkok og den skaffet meg mye arbeid, men også mange gleder. Dersom jeg hadde vært av den typen som blir dåneferdig når en kongelig smiler til meg, ville jeg vel ikke ha tålt all den oppmerksomhet som ble meg til del. Etter at ambassadøren gikk av med pensjon, ble jeg fungerende ambassadør i Bangkok. Dette medførte bl.a. at jeg representerte Norge på årets største høytidelighet, kongens fødselsdag. Ved denne anledningen står diplomatene etter rang, øverst lederen for det diplomatiske korps (doyen) og

deretter ambassadørene etter ansiennitet på stedet. Nederst står ledere for diplomatiske stasjoner uten ambassadørtittel, og der sto altså jeg.

Kongefamilien går hilserunde og avpasser normalt sin konversasjon etter landets utenrikspolitiske betydning og stasjonssjefens rang. På grunn av kronprinsessens forestående Norgesbesøk stoppet imidlertid hele kongefamilien opp ved meg og ga seg inn på en lang samtale. Etter forestillingen kom de andre diplomatene bort til meg. De var grønne av misunnelse over at det var blitt gjort slik ære på meg mens de selv hadde fått et slapt og uinteressert håndtrykk. Jeg for min del må ærlig innrømme at jeg ikke følte noe som helst. Jeg hadde snakket om mitt land, javel, og kongefamilien hadde lyttet interessert, men var nå det noe spesielt?

Statsoverhoder kom og reiste til Bangkok og det var alltid anledning for diplomatene til å hilse på de høye gjester ved ankomst og avreise. Ved slike anledninger sto Norges plass oftest tom. Verken ambassadøren eller jeg var interessert i å samle fotos av håndtrykk med konger og presidenter a la Gro Harlem Brundtland.

Men en gang tok jeg turen ut til flyplassen enda jeg ut fra vanlige diplomatiske adferdsregler slett ikke var nødt. Det var da verdens rikeste mann, sultanen av Brunei, sammen med sine to representasjonshustruer avla statsbesøk i Thailand og ble mottatt med fulle æresbevisninger. Å håndhilse på verdens rikeste mann, det måtte da vel gi meg et lite kick? Iallfall ble det noe å fortelle barnebarna. Det meste av dagen gikk med til transport og venting, men omsider var øyeblikket der. Norge ble ropt opp, den thailandske protokollsjefen mumlet mitt navn og min tittel og dermed var hilsingsseremonien i gang. De to dronningene glitret som juletrær og var akkurat så søte og vakre som på bildene, iallfall den yngste av dem, men jeg ble overrasket over sultanen. På bildene hadde jeg fått inntrykk av at verdens rikeste mann var en flott og høyreist type, men den slappe figuren som sto foran meg rakk meg knapt til skuldrene. Han rakte frem en visse hånd, som det så ut til at han løftet med den største møye, og jeg tenkte i mitt stille sinn: For en trist og gledesløs tilværelse det må være å visne hen som verdens rikeste mann!

BISTAND TIL UTSLETTELSE

Norge støttet på denne tiden et gigantisk utviklingsprosjekt i Nord-Thailand. Kirkens Nødhjelp var prosjektutførende organ. De laget trykte brosjyrer med fargerike bilder og var mektig stolte av at i «deres» område var opiumsvalmuen nesten utryddet og liene lyste grønne av kålhoder og kaffebusker. De norske idealistene, som verken forsto språket eller kulturen, hadde kanskje ikke anelse om at de utgjorde et viktig ledd i den krigføringen som nå pågår om naturressursene i tidligere utilgjengelige områder, ikke bare i Thailand, men overalt på kloden. I slike områder har stammefolk rådd grunnen gjennom tusenvis av år. Deres religion er animistisk, det vil si at de tror at alt levende i naturen utgjør elementer i den store verdenssjelen og de holder Naturen for å være guddommelig. Thaiene er buddhister, og de anser stammefolkene i nord for å være en slags undermennesker, de snakker et annet språk, de har ikke statsborgerrett, de har lovforbud mot å flytte

inn til byene og de settes under press for å delta i steriliseringsprogrammer - finansiert av rike giverland som eksempelvis Norge. Thaiene, eller kanskje særlig den kinesiske folkegruppen i Thailand, ønsker å tilegne seg stammefolkenes landområder, og det er på dette feltet de internasjonale bistandsorganisasjonene kritikkløst bistår. I regjeringskontorene i Bangkok mottar thailandske byråkrater representanter for vestlige bistandsorganisasjoner. På kartet får de tildelt «utviklingsområder», kjerneområder for stammesamfunnene der de har utøvd sin næring og holdt sin kultur i hevd gjennom årtusener. Visst har de dyrket opium, et produkt som er arbeidskrevende, men lett i vekt og kan transporteres over lange avstander uten motoriserte hjelpemidler. Nå kommer bulldoserne og lager vei for at de militære kan komme etter og slå ned all opposisjon. Så rykker bistandsorganisasjonene inn. De spør ikke hvem som har «rett», til jorda, eller hvem som har dyrket området de siste hundre år, nei, de har fått tildelt et område og setter i gang sitt «utviklingsprosjekt». I løpet av få år er religionen knust, rettsforholdene glemt og alle opposisjonelle drept eller fordrevet.

Man må kanskje være nordnorsk for å se hvilke menneskerettskrenkelser som finner sted. Slik vestlige bistandsorganisasjoner nå turer frem i den tredje verden utbyttet innflyttede kapitalister de nordnorske småsamfunnene gjennom flere hundre år under foregivende av at de drev med næringsutvikling og kristendomsopplæring. Formelt sett var det en religiøs stiftelse, Misjonsfondet, som av kongen i København ble tildelt alle rettigheter til de rike nordnorske naturressursene. Og slik rike kinesere overtar stammefolkenes landområder i Thailand og gjør lokalbefolkningen rettsløse, slik opptrådte danske, tyske og engelske innvandrere i Nord-Norge.